

TULEVIKU RAJAD

EESTI KESKKOOLI- JA GÜMNAASIUMI- NOORSOO AJAKIRI

SISU:	<i>Olev Jõgi:</i>	TÖÖHAKUL
	<i>Cover Selmet:</i>	RAAMAT — KODU KAUNEIM VARA
	<i>Valda Aaviste:</i>	JA MÖTE SAI SÕNAKS
	<i>Ilmar Sikemäe:</i>	SEAL TA ON — VARGAMÄE
	<i>Rain Rebas:</i>	SAEVESKIS
	<i>Ivan Krõlov:</i>	SIRTSUKE
	<i>Lili Lüdlig:</i>	KIRJUTATUD ON
	<i>Stella Kiiwet:</i>	„SISSEVIHITUD“ KONTSERT
	<i>Endel Kaupmees:</i>	PERENAISED
	<i>Kalju Ahven:</i>	SÜGISTORM
	<i>Ivar Paulson:</i>	MATKAKILDE SOOMEST
	<i>Jaan Kroos:</i>	ARKAADIA
	<i>Ralf Parve:</i>	FATUM
	<i>Oculus:</i>	ÜKS PALJURANNANUD JUTT
	<i>Heino Rand:</i>	LUGU RAHADEST
	<i>Rudi Toomsalu:</i>	TKSÜ MEISTRIST EESTI MEISTRIKS
	<i>Pietro:</i>	HÄRRA ÜRIK OSTAB RAAMATUT
	<i>Pepa:</i>	KAKS KIRJA
	<i>Johannes Aavik:</i>	KEELEHARRASTAJAILE
	<i>Stella Kiiwet:</i>	LEIDA TIGANE: SEITSE PASTLAPAARI
	<i>Kooli elu</i>	SAAREMAA GÜMN., NÖMME GÜMN., TALL.
		TEHNIKUM, TALL. IV GÜMN., E. LENDERI GÜMN., RIIKLIK
		KOLLEDZ.
		„NOOR TARM“, KIRJAVASTUSED, „TULEVIKU RAJAD“
		JÕULUNR., TULNUD AJAKIRJAD.

Nr. 31

Nov. 1938

Moodsaim fotoateljee

Nylander & Eggert

Tallinn, Pikk 5 — Telefon 425-23

**ÖED
BÖCKLER**

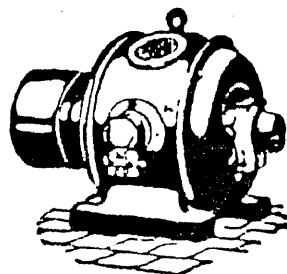
KINGA 6/8

Laste riietus

valmis ja tellimise peale
ka ostja materjalist

Pesu, sukad, kindad,
mütsid, koolipõlled,
kraed ja võiml. dressid

E LEKTRI-MOOTORID
LEKTRI-TRIIKRAUAD
LEKTRI-KEEDUNÕUD
LEKTRI-ARMATUURID

ELEKTROTEHNIKA ÄRI JA TÖÖSTUS

V. ENGEL

TALLINN, PIKK 39. TEL. 444-53

Noorus tarvitab

MILVI hambapastat,

sest see on odav ja hea, ning ei sisalda hammastele
kahjulikult mõjuvaid aineid.

Igal pool saadaval
Suur tuub ainult 33 senti

A/S. EPHAGI labor.
Tallinn

EESTI KESKKOOLI- JA GYMNAASIUMINOORSOO AJAKIRI

Nr. 31

15. nov. 1938

IV aasta

OLEV. JÕGI

Saaremaa gümn.

TÖÖHAKUL

Kui koidu rusked sõrmed pävakangast loovad,
siis virgub tare, hülgab unevaiba taas.
Tend udurõsked rajad jälle niitu toovad:
siin rohi värsked kastehelmeis lamab maas.

Õhk hommikkarge riivab voodisooja pöske,
neil ripsmeilt une nopib sulnis päikselõng.
Sääl särab kastelumi udus rõskes
ja külmas aurus huljub lõhnav hõng.

Siis julge likat-lõkat kargleb puude vahel,
ta keerleb ladvus, hüpleb maas ja hajub laande,
ja välgub ablas teras, kasvab kaarteahel.

Näe, nõtked pihad õõtsutlevad ligi maantee:
nii varsti puhmastikku siirdub kaarte kari,
ja lõõskav päikseratas kerkib, nihkub vari.

Raamat – kodu kauneim vara

IGAVUSHETKIL me tihti tunneme puudust hea ja kõikemõistva sõbra järele. Kuid —tekib küsimus — on meil kõigil sõpru?

Meil on koolivendi-õdesid, on päris juhuslikke, häid ja igapäevaseid tuttavaid, on isegi neid, keda nimetame endi sõpradeks, kuid siiski, kas pole tõsi, et peagu keegi meist ei evi õiget sõpra, täpselt niisugust, kellele võiks avaldada kõik, keda võiks pühendada igasse küsimusse, rääkimata juhustest, kus vajame ise abi. Ja tuleb tahestahtmata ikkagi toetuda enesele ning enamasti, kui vastuoksulik see ka ei kõla, elu raskemal momentidel.

Sest — üks ole meil ikkagi siis palju sõpru, kui kõik läheb hästi. Kui aga väikseimgi pimedusekiir kipub hajutama meie edu igapäevases elus, hajuvad ka enamasti sõbrad kui kaste hommik-päikesepaistes.

Ernst Peterson-Särgava, koolimees ja kirjanik, soovitas kord noortele, mitte pidada endil sõpru. Lihtsalt sel põhimõttel, et n. ü. õigeid sõpru on vähe. Sõbrad — tõelised, kõikemõistvad ja üksteise suhtes igas olukorras igal ajal ja alati abivalmis — need on ikkagi haruldused, peagu ettetulematud nähtused tänapäeval.

Kuid kust hankida endale teinekord tuge, kust võtta sõpru?

Oleks vale, kui kirjutuse pealkiri: „Raamat — kodu kauneim vara,“ tahaks viidata sellele, et raamat asendab, suudab asendada neid igapäevases elus mitteleiduvaid sõpru. Ei, raamat jääb ikkagi raamatuks, inimesed inimesteks.

Mis aga siiski on tõsi, see on: raamat — kodu kauneim vara. Sellena peamegi hindama, tundma ja oskama austada raamatuski sõpra.

Võib-olla isegi, et see kodu kauneim vara oskab asendada neid tavaelus nii harva nähtud sõpru, peletada igavist, muuta meeleolu paremuse suunas. Siin pörkume kokku tõikadega, mis meile raamatud teevad omaseks, lähedaseks, mis meid sunnivad teda hindama, täpselt nii, nagu teeksimme oma sõpradega.

Raamat on surnud, kuid siiski elav. Raamat on passiivne, kuid ta võib temast huvita-

tud isiku kaudu siiski muutuda aktiivseks ning mõjustada suuri asju ja olukordi.

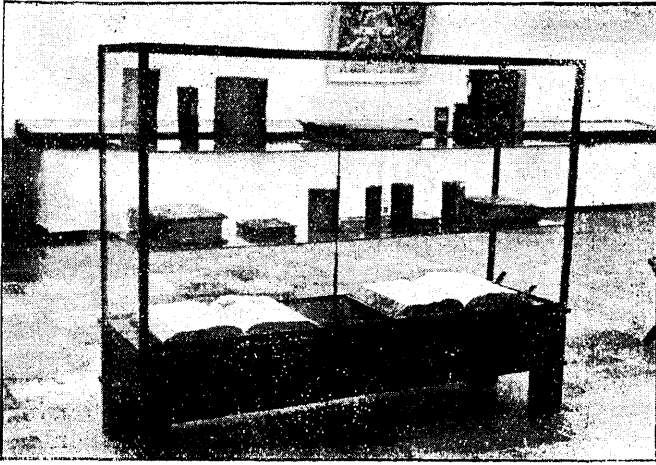
Kas pole küllalt loetud kirjanikest, riigimeestest ja teadlastest, kes oma esimesed juhtnöörid ja esimese vaimustushoo said raamatu kaudu. Raamat kannab meid läbi mitmesugustest raskustest kujundub tihti kogu meie elu, loob ala uusi positiivseid väärtusi ja on seejuures inimese parimaks ning kindlaimaks sõbraks. Sõbraks raamatuna.

Kõik see paneb meid hindama raamatut. Tavaliselt on nii, et kõiki neid, kes meile igapäev annavad palju-palju, me ei tunnusta endi heategijaina. Täiesti võõrast inimest, kes meile teeb vahest mõne õige väikese heateo, ülistame seepärast tihti liiga kaua; unustame sealjuures aga n. ü. igapäevased heategijad. Viimastelt oleme nagu kuidagi õigustatud saama. Nii on lugu vanematega, õpetajatega ja ka raamatutega.

4. detsembrist kuni 11. detsembrini paneme raamatu jälle aukohale. Raamatuaasta oma aktuste, näituste, kõnede ja kirjutustega on igaukel veel küllaltki värskesti meeles. Raamatunädal, nagu me seda nüüd peame, seab endale aga veel ühe hoopis uue ülesande: isiklike raamatukogude soetamise idee. Niisiis: igasse kodusse oma raamatukogu! Nii hakkabki raamat viimaks väärima ja kandma ütlust: raamat — kodu kauneim vara.

Raamatuaasta ei suutnud kõiki talle pandud ülesandeid täita, mitugi küsimust jäid edaspidist lahendust ootama. Nüüd oleme taas tagasi jõudnud raamatunädala kui väikseima üritusena miniatuur-raamatuaasta juure. Nüüd tõstame ka uuesti üles küsimuse, kuidas raamatuga kaunistada kodu, et viimane omakorda mõjuks soojana, hariduslikult vastuvõetavana ja heledakoelisenä, ning et see tõeliselt muutuks meie kodude kauneimaks aardeks.

Me evime mitmesuguseid raamatuid: populaarteaduslikke ja ilukirjanduslikke. Samuti: häid ja halbu raamatuid. Kõneldes populaarteaduslikest ja ilukirjanduslikest raamatuid, eraldame neid sisu, otstarbekohasuse ja huvitavuse järele. Põhiprintsiibiks on siin aga, et vajame neid mõlemaid: teaduslikud raamatud, niihästi ka ilukirjandus, on kahtlemata iga kultuurse ja haritud kodu üheks alusvaraks. Eraldades aga raamatuid kvaliteedilt

Eesti raamat raamatuasta näitusel

headeks ja halbadeks, mõtleme üldlabilõõnud ja hinnatud teoseid rahvusvahelises ja puht-rahvuslikus mentaliteedis. Viimased aga väärivad peagu ainsana tähelepanu.

Sest meie kodude raamatukogude uhkuseks jäävad ikkagi maailmakirjanduse suurteosed (näit. Aleksis Kivi „Seitse venda“), samuti ka meie oma Fr. Kreutzwaldi „Kalevi-poeg“, A. H. Tammsaare „Tõde ja õigus“, Koidula luuletused jt., ilma milleta meie eesti kirjandust kui tervikut pole võimalik ette kujutada.

Seejuures peab aga igaühe kodune raamatukogu kandma isikliku maitse, huvi ja sümpaatiat vaimset *ex librist*, kusjuures esitatud kvaliteetseid peaksid alati olema päritud sellest valdkonnast, kuhu kaldub raamatukogu omaniku puht-kirjanduslik maitse. Evida isiklikku maitset, n. ü. oma närvi raamatute valikul ja „aratundmisel“ teiste seast, see vist on iga kirjandushuvilise ja asjatundja tunnuseks, ilma milleta oleme ikkagi laastud tuules, lugejad ilma isikut avaldava spetsiifilise kallakuta, mida me ometi kõik kui eri inividid endaga peaksime kaasas kandma. Ning just raamatute valikul olgu rõhutatult esitatud individualism. Sest maitse on vahest ainuke, mida ei saa standardiseerida, küll aga juhtida ja nihutada üldpositiivsesse raamesse. Need juhtnõõrid ei kuulu aga igal juhul käesoleva artikli valdkonda.

Raamatukogude muretsemisel kodudesse ei saa ka üle minna ühest valusast küsimusest: eesti raamat on harukordselt kallis. Siin oleme sattunud kokku õieti peavaenlasega, mis meil raamatukogude levimist seni on takistanud. Kuid olgu juhtnõõriks: ennem üks ja tõeliselt hea raamat asutatava raamatukogu fundamentaalmaterjalina kui mitu ja

halba. Sest ärge hakakem algusest peale mõjuma kvantiteediga kvaliteedi ees! Pikka-mööda ehime oma kodu raamatutega, jäädavate kultuuriväärtuste ja sõpradega.

Võidakse küsida, et milleks on siis rahvaraamatukogud, kui igaüks ise endale kodusse muretseb raamatukogu, pealegi suudavad need ühiskondlikult kasutada olevad raamatukogud teatud mõttes küllaltki oma otstarvet täita. Rahvaraamatukogude ülesanne on ju teada, neid kasutatakse igapäev massiliselt, kuid eks ole need üldraamatukogud ikkagi nendeks hädabinõudeks, milleta me praegu isiklike raamatukogude puududes läbi ei saa. Ideaalseks lahenduseks on loomulikult — igaühel kodus oma isiklik raamatukogu. Nii kaugeleulatuvat ja võib-olla mitte-kunagi täituvat teesi aga ei maksaks üldse veel ette võtta. Seepärast jääb üle alguses üldiselt kasutada olevate rahvaraamatukogude najal igaühel oma isiklikku raamatukogu soetama hakata, ja see algatus peaks ka kunagi kandma vilja ning täitma temale pandud lootusi.

Raamatunädal omakorda stardib lootuses, et eestlasel on huvi raamatu vastu, raamatu kui kultuurilooja ja sõbra vastu. Ilma selle huvita oleksid kõik „aastad“ ja „nädalad“ mõtetud ning nende heaks tehtud töö läheks tühja tuulde. On tõsi, et see huvi vajab äratamist, selgitamist ja ühtlasi ka kaasaaitamist sealt, kus tõesti midagi selle heaks ära teha saaks, et raamat õpilasele, kodanikule ja üldse kõigile senisest kättesaadavamaks muutuks. See lootus ei tohi muidugi nii ühelt kui teiselt poolt petlikuks osutada. Ainult siis suudab raamatunädalaks tituleeritud tavaline nädal täita oma suurt ülesannet ja meile luua uut arusaamist vahetõõradest — inimene ja raamat.

Cover Selmet

Ja mõte sai sõnaks

Sügistorm

KÄSIKÄES lähevad nad mööda nõmmeteed — noor neid ja noor mees.

Noored inimesed vaikivad.

Vahetevahel jääb jalg kanarbikupuhmasse takerduma, silm peatub varajasel punetaval pohlakobaral. Aga ikka edasi viib neid kahte nende tee, nende sihitu tee. Pikapeale seltsib kanarbikuga valgetüveline sookask, pihlakas seisab tagasihoidlikult teest eemal. Kaugemal, kuhu suundub nõmmetee, sirutuvad saledad kuused kõrgusse.

Noored inimesed lähevad edasi, sammuvad vaikides, kuni jõuavad saledate kuuskedeni, seal istuvad väsinult vaevalt kuuldava kergendusohkega kännule.

Kanarbikule heidab päike eredaid laike — korrapäratuid, mitmekesiseid, ikka vahelduva ja muutuva kujuga. Eemal libistub orav alla mööda puu-

tüve, lippab kergejalgselt üle pehme sambla ja peitub okste varju. Vaatab uudishimuliselt kännul istujaid, unustab selle otsekohe ja jääb tegevusetult kükitama.

Kas ei kukkunud käbi nõrga matsuga samblale? Muidu on ümberringi kõik täiesti hääletu, ka noored inimesed vaikivad.

Pilv nihkub päikese ette, lühikeseks hetkeks metsaalune muutub süngeks, kanarbikulaike kollane toon ja metsa sügav roheline — kõik see sulab ühte halli varjundisse. Pilv möödub ja jätkab oma rännakut, kuni lõpuks laguneb valgeiks kiududeks ja kaob hoopiski. Pilve kaaslane, osav lendur — kanakull, kaob silmapiirilt.

Kanarbik aga hajutab mesimagusat loiuksstegevat lõhna. Laigud lillal pinnal tõmbuvad pikkadeks ja tõsisteks, kaotavad oma ereduse ja riituvad tagasihoidlikku tumekollasesse. Mida küll mõtleavad need pikenevad laigud, mida lind, kes hetkeks laskub kuuse alumisele oksale, lastes kuuldavale oma tavalise trilleri, ja tulise kiiruga minema ruttab, mida mõtleavad noored inimesed — mida? Kuid kas nad üldse millelegi mõtleavad?

Neid toetub peaga vastu puutüve, ta suunurgad tõmblevad kergelt, silmis on mingi uuriv ilme ja varbad on ununenud vastamisi asendisse. Ei tea, miks ta kaaslane alati vaikib. Kas ta ka täna ei ütle talle ühtki sõna? Või ütleb? Kui jaa, mida siis? Mis võiks olla selle pika vaikimise tulemuseks?

Vaikus kestab. Laigud lillal kanarbikul muutuvad vormituiks pikiks räbalaiks.

Siis lõppeks võtavad noormehe mõtted endile kaju, saavad sõnuks, mis raskelt lõikavad lõhnast küllastunud õhku ja langevad lõpuks vormituile laigele:

„Preili, kas teate, kärbeid võib ka bensiiniga tappa.“

Valda Aaviste

Seal ta on — Vargamäe

Alljärgneva kirjutuse autor Ilmar Sikemäe on A. H. Tammsaare romaani „Tõde ja õigus“ Pearu algkuju Jakob Sikenbergi tütrepoeg. Ilmar Sikemäe (end. nimi Helmut Bötter) on 1. üleriigilise abiturientide kirjanditevõistluse võitja 1935. a.

Toim.

UUDISHIMULIKELE Vargamäe vaateveerde küsijaile osutate: vaat, seal ja seal! Juhatate sellele kaskedevahelisele teele, mis üle soosilla viib Tammsaare-Põhja ja Tammsaare-Lõuna talude poole.

Gustav Suits

A. H. TAMMSAARE juubeliaasta, „Tõe ja õiguse“ üha kestav populaarsus, kirjutused tõsiehuliste sugemete ja kirjaniku luulelennu sulatisest küll ajakirjanduses ja eriraamatuiski, lõpuks isiklikud sügavad elamused romaanist ja dramatiseeringuist, ka alles elavale ning loomingujõulisele kirjanikule püstitatud monument — eks need kõik tõmba uudishimulikke kirjandusesõpru kirjaniku kodualevikku ja sünnitallu. Kohalikud elanikud on ammu harjunud, et tuleb võõranäolisi jalgsi või sõidukeil, üksikult või suuri hulgi, jäävad monumenti ette seisma, kõnnivad ümber, pildistavad sammast ja ennast koos sambaga, aga viimaks küsivad, et kust kaudu sinna Vargamäele pääseb. Siis juhatatakse: vaat, seal ja seal!

Tammsaare väljamäe, kus nood Andres ja Pearu oma elupäevi veetsid ja praegu nende järglased peavad „rehnutti“ maaga, kutsutakse nüüd Vargamäeks, ja kui räägitakse vangeist ning „veart“ vanamehist, siis ikka romaani nime-dega, ka omaste seas. Niisiis Vargamäe. Sinna viis varem, alles aastat paar tagasi, auklik ning pehme külavahetee, aga nüüd on lausa maantee — paekiht laotud alla ja killustik peal. Killustik on veel terav, halb on jalgsi kõndida, aga tuleb leppida, sest teehöövel on jalgrajad üles künnud. Kuid autodki pääsevad nüüd Vargamäele ja vahest saabuvad omnibusedki tulvil inimesi. Tänavu suvel on käinud Vargamäel „jalgi ajamas“ matkajaid ligidalt ja kaugelt, mõned suured ekskursioonid, lisaks lahetaguseid hõimlasi.

Soine heinamaa ja madal tee valendavate kaskede vahel — see on sama tee, mida tunneme „Tõe ja õiguse“ esimesest osast, kus Andres kolib oma naisega uude elukohta ja näitab, et siit hakkab paistma Vargamäe. Kaskede tagant lagedalt põllukingult hakkab paistma minulegi Vargamäe.

Pedro Krusten

Sealt kaskede vahelt madalalt soosillalt nad tulevad Tammsaare-Vargamäe väljade alla,

FERDI SANNAMEES

A. H. Tammsaare
ausamba külgreeljeef

mäe jalale, seisatavad ja vaatavad üles ja siis rühivad mäele.

Nemad, Vargamäele matkajad, tulevad igal ajal, küll püha- ja argipäevil, küll hommikul, lõunal ja õhtul. Alati nad tulevad nende kaskede vahelt, mis on Pearu istutatud ja seisavad sirgeina reas kummalgi pool teed. Ja ikka neile hakkab mäelt kõigepealt silma tihe kuusehekk, mis varjab Põhja (Mäe) talu hooneid ja rohtaeda põhjatuulte eest. Selle heki kuused on juba suured ning pikad, kirjaniku isa Peeter, romaani Andres, on pannud nad kasvama.

Üks neiu, kes Vargamäed külastas ja kes muide tasapisi katsetab luuletada, rääkis mulle: „Kummaline ärevus valdas mind, kui tulin mööda sooteed ja kaskede vahelt hakkas mägi vilkuma. Metsas keegi nagu sosistanuks. Vargamäe muistsete aegade vaim, mõtlesin. Või Andrese vaim, kes minule ja kõigile tulijaile sosistab: „Seal ta ongi — Vargamäe!“ Kui aga jõudsin metsast välja, kui kogu väljamägi oli heledas päikeses, siis soe ja ühtlasi valus viirg käis südamest läbi. Nagu seisaksin põhal pinnal.“

Ma vaatasin seda neidu, kui ta nõnda rääkis. Ta silmad olid rõõmsad ning — niisked.

Ülemjuhataja avab A. H. Tammsaare
mälestussamba

Jõudes Tammsaare-Põhja talu värava ette, kuulen vaikselt hommikul üle soode, rabade ja väljamägede heledaid kellalööke, imelikult ning pühalikult kumisevaid ning helisevaid, lainetavaid ning veevaid pimm-pomme...

Pääro Kressa

See on tõesti suur elamus, kui Vargamäe matkaja kuuleb siin mäel seistes üle soode ja rabade Järva-Madise kiriku „veart“ kellade pimm-pomme, mis kostavad siia heljuvalt ning kumedalt. Siis meenub: seisis „Tähtsa päeva“ karjapoiss, seisis „Tõe ja õiguse“ Karja-Eedi, seisis õueväravas ning kuulasid kirikukelli, ja küllap nõnda seisis tulevane kirjanikki, magus valu südames ning igatsev helk silmis. Kuid iga matkaja pole siin ajal, millal kellad helisevad, aga kauge ning kutsuv kirikutorni on ikkagi näha.

Minu sellesuvine elamus Vargamäel oli Tapa Noorsoo Kasvatuse Seltsi segakoori külaskäik. A. H. Tammsaare monumenti komitee käis Vargamäe taludele annetamas külaliste-raamatuid ja laulukoor oli seda toimingut kaunistamas. Mul on hea meel, et see satus neile päevile, mis ma veetsin Vargamäel. See oli hoopis rõõmsam ja säravam kui kirikukellade nukker helin või kirikutorni valu-tekitav viipamine.

Pühapäevahommikul veeres omnibus Vargamäele, poolsada lauljat meest ja naist kaases.

Eesperest läbi nad tulid Tagaperre. Oli lõbus rahvas, nooruslikult käratsev ja rõkkav. Ja koorijuht tõstis taktikepi. Esimene laul Pearu aias oli K. Tärnu „Priiuse hommikul“.

„Mägedel hõisataks’ imelist lugul!“ Jah, mõdas on siingi väljamäel mornid nutuajad, kus elati tusaste nägude ja raskete südametega. Nüüd siin hõisatakse, tulevad võõradki siia hõiskama. „Arka üles, sa uinunud sugu!“ Kõlbaks tõesti vanadel ärgata, et näha noori inimesi ja uusi aegu. Ma usun, vana

Pearu tõnniks praegu nagu pisike laps ja tahaks pidada ilusa kõne uute aegade auks, ilusama kui Krõõda matusel või kraavis sunnitöötavale Indrekule, aga ta ei saaks sõnagi suust, sest suu on rõõmsast nutust krambis.

Veel mitu laulu, siis liiguti marsilaulu saatel Eesperre.

Varsti kuuldus sealtki laulu. Ma läksin kaevu juure (see kurikuulus kaev!), et paremini kuulda, aga helid tirisid edasi — karjatänavasse. Lauldi vana elamu, Andrese oma, ees. Lauljaid endid polnud näha. Püüdsin kujutella, nagu laulaksid seal nad kõik: heleda „jaalega“ Krõõt oma tütardega ja Mari, kellel on imelikud silmad, mis nagu polegi ta oma silmad, ja Andres joriseb mõtlilikult kaasa, ja kas ei kosta sekka vilaja Indrekugi kilav hää.

Varsti nad olid uuesti Tagaperes — lauljad ja lisaks monumenti komitee liikmeid. Nüüd tuli pidulik toiming — külaliste-raamatu üleandmine.

Komitee esimees J. Ruuse kõneles muuseas: „Teie, Pearu algkuju järglased, ei tarvitse sugugi pahased olla, nagu oleks kirjanik romaanis kujutanud teie isa kuidagi halvustavalt. Ei, me tunneme Pearut inimesena, nagu oleme kõik, oma vooruste ja puudustega. Ja Pearut tunneme sellisena: küll jonnakas ning kiuslik vempelja ja kempelja, aga tubli peremees ja nõudlik pereisa, aga ka tundeHELL ja soojastüdameline inimene, kelles on hoopis rohkem tundeLIST nõtkust kui ranges Andreses. Me teame, et Pearu algkuju on olnud samasugune.“

Kui Tagapere peremees, Pearu poeg, oli vastu võtnud külaliste-raamatu ja endale annetatud karbi sigareid, ta vastas maamehliku lihtsusega: „Ma tänan teid kõiki enese nimel ja oma isa, selle Pearu, mälestuse nimel.“

Veel laulu ja tralli, mõlema pererahvaga jutlemist ja tahenenud aiamurudel lebamist, siis aga ollakse minelul ja lastakse lahkumislaulu kuuldavale. Ja lauljaist kaks, maine ja mees, suruvad „kõigi eest“ pererahvaste käsi. Kui omnibus liigub, lehvitatakse vastastikku, Tagapere tüste perenaine liputab rätikut, pühib sekka teist silma ja liputab edasi.

Siis otsitakse üles kaevuasemed ja aianurgad, karjateed ja kraavinired. Ja peagi selgub, et kraavid, millede pärast kord peeti „rehnutti“ ja otsiti tõde ning väänati õigust, on langenud kokku, kuid jõgi, mille süvendamine on romaanis viidud lõpule, seisab veel tegelikult süvendamata.

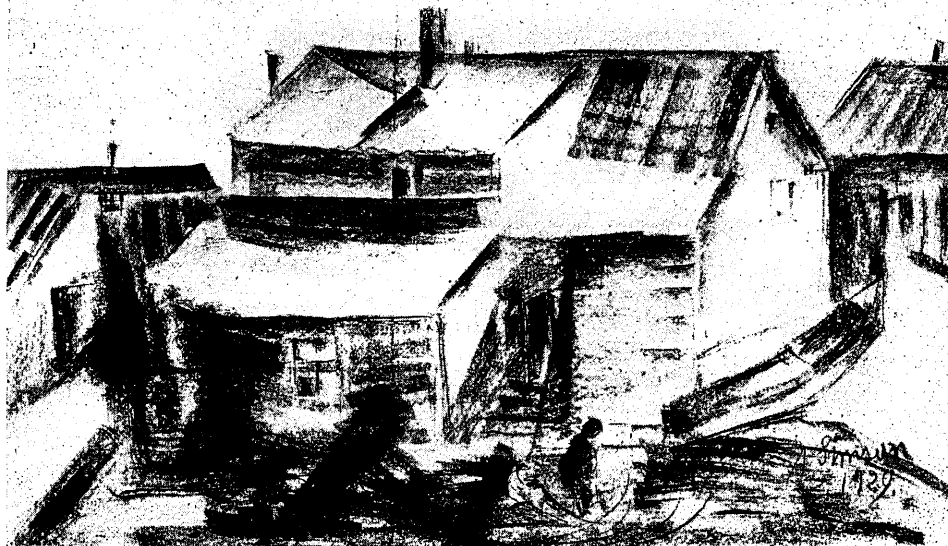
Johannes Kaup.

Inimesi on mitmesuguseid.

Härdasüdamelisest tütarlapses ma varem pisut rääkisin. Kui ta tuli soost uitamast tagasi märgade jalgadega, ütles: „Kui viin nohu kaasa või suurema haiguse, siis tean, et Vargamäe soos on pehme ja niiske kõndida nagu käsnast padjul. Ja hakkam koos teiega, vargamäelastega, mõtlema süvendatud jõest ja kuivendatud soost.“

Aga iga matkaja ei tunne siit lahkudes,

A. SIMSON
„Vanad majad“

nagu oleks ta ise saanud vargamäelaseks ja peaks sellena mõtlema ning tegutsema. Tulid õhtu eel autos kaks inimpaari, vaatasid nautuke ringi, käisid toas ja panid nimed raamatusse, siis läksid, enne lausudes: Pole siin midagi erilist. Talu nagu teisedki. Üksik koht ja igav. Ei siin tahaks elada.“

Kuid saabus vanahärra elgaste silmadega ning kõbusa sarumuga. Tuli aegamisi, teel seisatades ja hoolikalt ringi vaadates. Puhus peremeestega piibujuttu ja laskis näidata romaaniist tuttavaid kohti-paiku ning seletada suurteoses esinevat tõtt-valet. Uuris romaani- laste mängupaiku ja lammutatud sauna aset, küsis, millises toanurgas oli Pearu surivoodi, uuris ja küsis kõike muudki, luusis piki kraavikaldaid ja lõikas endale karjamaalt mälestuseks kadakase kepi. Kui pärast poolepäevast tuhnimist lahkus, kahetses, et pole aega põhjalikumalt vaadelda.

Siis isevärki mees. Tuli jalgrattal, lahmas fotoaparaat kaasas. Kui Tagaperre jõudis, oli jätnud jalgratta Eesperre, aga laenanud sealt pingi, mida nüüd kandis kaenlas. Oli üliviisakas ja peenekombeline, kõneles võõra aktsendiga ja tahtis Vargamäed pildistada. „See on tähtis koht,“ rääkis. „Siin käib palju turiste. Neile meeldib vaatekaarte kaasa võtta. Ma täna pildistan, mul on priima aparaat. Siis saadan teile siia pildid müügile.“ Ja pildistas. Siit ja sealt. Oli ise higine ja topane. „Priima“ aparaat oli kuidagi narmendav. Aitasin mehel kanda pinki, mida kasutas jätkuks aparaadi jalgadele. Võttis minu aadressi, lubas mulle abi eest saata priipildid. Ja saatiski — paarkümmend pilti, püüdku ma need sugulasile ja tuttavale edasi müüa. „Priima“ pildid olid aga üsna nigelat nägu.

Üldiselt siiski käivad Vargamäel need, kes kannavad hinges suurt või väikest A. H. Tammsaare ning „Tõe ja õiguse“ õhutatud sädet.

Nemad liiguvad siin mõtlikult ning uurivalt ringi ja on rõõmsad, kui arvavad leidvat tuttavaid kohti, ning nende mõtteis kerkib mälestusi romaanist, mis toovad näolegi virvendama elamuste varjundi. Siis nad sam-

muvad Vargamäelt alla ja neile tundub, nagu nad oleksid väisanud ammutuntud paika, kus vahepeal mõndagi on muutunud. Minnes tagasi kaskedevahelisele soosillale, on valus, et ajad liiguvad ja kõik saab teiseks, kuid on hea meel, et aegade möödudes elu paisub avaraks ning helgeks. Nii ka Vargamäel.

Tulgu nad ikka, A. H. Tammsaare innukad austajad, Vargamäele, sest nende nägemine, kes on kaugelt tulnud, teeb eraldatud vargamäelastelegi muu maailma lähedaseks, ja rõõm nende silmis, kes on tulnud oma elamusi värskendama, teeb vargamäelaste soodudest paitatud näod lahedaks. Külaliste- raamatuis on lehekülgi külluses, aga pere- rahvastel leidub kibedalgi tööajal ikka mahti seletusi anda, samuti jätkub väsinud matkajale Andrese või Pearu aiast õunu ja marju või vähemalt karastavat vett Pearu kaevust, mida — usutagu — pole kunagi rüvetada tahetud!

Nad saabuvad, kaugemaa matkajad, ja lahkuvad jälle, nad viivad muljeid kaasa ja jagavad neid teistelegi — küll suusõnal ja trükiveergudel. Sageli need muljed on täis kõrgekõnelisi mõtteid ja sekka väärinähtu kentsakat sõnastust, aga üldmulje Vargamäest on sama, mida maapilt, ent sügavasti väljendab A. H. Tammsaare esimeste kirjanduslike sammude kaaslane ning erakuks-tõmbunud vanameistrit mõistev sõber.

Kaugele nägemine, avara ja laiaulatusliku perspektiivi võimaldamine ongi Tammsaare-Põhja ja Tammsaare-Lõuna talude iseloomulisemaid jooni. Sellises sünnipaigas kasvades ja arenedes on loomulikumast loomulik, et inimeses eneseki paisub kõigil aladel suureks ja võimsaks vaatepiiride avarus. — Kauguses tõusev Järva-Madise kirikutorn nagu tähisena tõmbab tähelepanu enesele ja nagu pajatab, et sealpool soid ja metsi on koguni teissugune maailm, mis meelitab ja kutsub enese poole. See kirikutorn seal on nagu igatsuste piksevarras, mis vaatleja pilgud otse kisub enesele. Küllap oli see nii ka noore Anton Hanseniaga.

Bernhard Linde
Ilmar Sikemäe

M. TAEVERE
„Sügismaastik“

Töö, töö, töö!
kiirustab hõikjal

Rain Rebas

Saeveskis

Kuused lõhnavad tõrvast,
vilistades lõikavad saed
ja valmib lauafunnik vastne.
Korstnaist tõuseb suits
varjuna, sulades taeva.

Masinaristmade kättes
on mehed tööil.
Lõikavad hõõvlid ja saed
ning saabudes õõ
matab endasse suitsu korstnaist.

Töö, töö, töö! kiirustab
kõikjal kui heinalist vihm;
õuele kogub virnasid sindleid.
Mehed vannuvad sindreid,
sest kaikend on masinaristm.

Kindad lõhnavad tõrvast,
paigatud kuub, ja leib
taskus on ootamas lõunat.
Saabub kord igatset tundi:
puhkavad tööndur ja kaater.

IVAN KRÖLOV

SIRTSUKE

Sirtsukene suvekuudel
lustilikult lulli löi.

Talve tulek tuska tõi:
lehed kolletuvad puudel,
närtsib, närbub nurm ja niit;
kaetud lauda, varju sajus
pole enam leida siit!

Surmaunne loodus vajus,
nukker sirts käib noruspäi —
sirin sootuks soiku jäi.

Tühi kõht teeb tuju pahaks,
kes meist siis veel laulda tahaks!

Suures hädas viimaks ta
sipelgat läks paluma.

„Sugulane, surmatunnil
tänuaga sind meeles pean,
Tulen nälja, külma sunnil
jalgu vaevu taga vean.
Aita üle saada talvest!”

„Olen üllatet su palvest.
Eks sa suvel teinud tööd?”

„Aega polnud, nägus nõbu!
Pehmes sambblas päevad-ööd
pillerkaarid! .. Laul ja lõbu
viivukski ei vaikind sääl.”

„Aga sina?” — „Laulsin kaasa!”

„Laulsid?! Mõõda külmund aasa
nüüd võid liugu lasta jääl!”

Tõlkinud ED. KANSA

LILI LÜDIG

Kirjutatud on

Ära oota elult rohkem,
kui sa ise suudad anda.
Ära oota, jäta ohked;
ta on niigi raske kanda.
Ta on kõrge tormilaine,
teda võidab mõistus kaine.

Sina, kes sa maast kord lahti
oled rebind vaimsed jalad,
mis sa enam kaebad, halad!
Süüta parem vaimutahti
seistes uue elu algel —
koidueelse puhte valgel
maasse tao tõetalad!

Männid Vastseiina ligidali

„Sisseviilitud“ kontsert

ALGAS sellega, et kõik piletid olid välja müüdnud. See tähendab — mitte kõik, vaid ainult kalliduse poolest inimlikes piires olevad pääsmed; kuuekrooniseid leidus veel küllaldaselt. Kuid mestata¹⁾ kuuekroonise pääsmega ja viimaks veel sisse kukkuda — see oli natuke liiga hädaohtlik.

Saatuse aga oli minu vastu armuline: ühel õhtul kuulsin konservatooriumis, et viiulikunstniku impressaario, see rahaahne hindade „kõrgelekrumimise“ nõudja, oli siiski halastanud konservatooriumi õpilastele, võimaldades neile pääseda kontserdile ühe krooni eest. Tuli ainult nimi kantseleisse üles anda. Seda ma tegingi.

Kontserdipäeval läksin juba varakult konservatooriumi. Tormasin otsekohe kantseleisse ja küsisin oma piletit. Küsitav tõstis nina kõrgele ja lausus: „Loosiratas ei naeratanud teile!“ Pidin ehmatusest peagu pikali kukkuma. Nähes minu imestunud nägu, tõstis ta oma nina veel kõrgemale ja selgitas: „Siin nimelt loositi pääsmed välja, sest neid polnud küllaldaselt arvu.“ Ütlesin nõrga häälega: „Väga kahju,“ ja lahkusin. See silmapilk sai sellele saksale saatuslikuks: ristisin ta „Tilgaks“ ja ma vihkan teda tänapäevani.

Jalad viisid mind otsejoones mu armsa kooliõe juure, kellel oli pääse juba ammu lunastatud. Ahastasime mõlemad, kuni leidsime pääsetee — ainsa. Otsustasime nimelt „sisse viilida“. Lootus ärkas uuesti. Hakkasime teineteise võidu arutlema, kuidas seda täide viia ja kas see on suur või väike patt, see ei too ju kellelegi kahju.

Kümme minutit enne pool üheksat.

Üleriided olime ära andnud. Südame värisedes pidasime kolmekesi viimaseid läbirääkimisi. Julgustasin kõige mõjuvamate sõnadega oma vandeseltslasi, sest nemad olid need vaesekesed, kes läksid mulle kontramarki muret-

sema. Juba nad olidki kadunud trepiknurgaga taha.

Mul polnud muud teha kui ringi jalutada ja oodata. Aga ega see ootamine nii mugav olegi. Varsti olin tüübiline näide närvilisest inimesest. Mu silmad ei leidnud enam rahu, nad käisid, õigemini jooksid aina kella ja trepi vahet.

Esimene märguanne. Garderoob tühjenes inimestest ikka enam ja enam. Kuhu nad ometi jäävad nii kauaks?

Viimaks ometi ilmusid nende tuttavad näod trepile ja naeratasid rõõmsalt. Tähendab, õnnestus. Rõõm oli muidugi väga suur. Sellest, kuidas nad oma ülesande sooritasid, ma ei räägi, sest ma ei taha kellelegi halba eeskujuga anda. Nad töötasid aga, et nad kunagi enam säärast „viilimist“ ette ei võta — see olevat olnud kohutav.

Kihutasime rõdule ja nimelt parempoolsele. See, et me just paremale poole läksime, polnud mingi juhus, vaid sündis puha kindlate reeglite järgi. Viiulikontserdil istusime (halvemal juhul seisime) paremal, klaverikontserdil vasemal, sümfooniakontserdil vaheldumisi mõlemal pool; muudel kontsertidel nii, kuidas juhtus. Rõdul me olime aga igal juhul.

Alla ei soovita ma küll kellelegi minna. Seal muutub istumine varsti piinaks. Kõigepealt ei saa ennast kuhugi toetada; istuma peab korralikult, käed stüles, sest kõrval istuvad sul peened daamid, kes ise oma küünarnukid su tooli äärtele on suvatsenud asetada; jalad olgu aupaklikult koos, sest kuhugi neid sirutada ei saa: ees tooli all on juba kellegi jalad ja ka taga on keegi oma koivad mugavalt välja venitanud. Ja kui sa tahad siis ette võtta niisugust kardetatavat toimingut kui asendi muutmise, saadetakse sulle igast küljest hävitavaid pilke, olgugi et sa oma liikmete ja jäsemete õiendamist nii tasa sooritad, kui see on veel iganes võimalik.

¹⁾ mestata — riskeerida

Muutub võimatuks ka nii hädavajaline asi kui mõtete vahetamine: iga väikseimgi sosin kutsub esile pahameelepomina; halvimal juhul langeb sulle käsi õlale ja peenike hääl piiksub: „Kas ei saaks tasemini?“ — või ilmub sulle äkki nina ette kava, kuhu on suurte tähtedega kritseldatud „Palun rahu!“

Muusika nautimise ja täieliku süvenemise juure kuulub tingimata ka kunstniku liigutuste jälgimine. Ees on aga rägastik päid, samu kavatsusi taotlevaid. Kael viimse võimaluseni välja sirutatud ja nina püsti taeva poole — siis alles näeb pisut. Selle eest on aga see keha ja pea vahepealne jätk pärast nii kange, et teda tuleb mitu päeva tagantjärele masseerida.

Rõdul aga võib evida suurepärase väljavaate otse lavale, säilitades siiski seejuures mugava asendi.

Vaevalt saime oma kohtadele istuda, kui viilivirtuoos oma saatjaga astus lavale. Nad võeti vastu tormilise aplausiga, kus ka meie aktiivselt kaasa töötasime.

Esimesed palad kulusid kunstnike lähemaks silmitsemiseks. Saatja istus sirgelt kui tikk klaveri taga. Ta nägu oli liikumatu ja ta silmad nägid ainult noote ja klahve. Täieliseks vastandiks sellele sfinksile oli viulikunstnik. Ta tantsis vahetpidamatult ümber klaveri ja väänles seejuures kui pajuviits tuules. Kord oli ta klaveri ees, kord taga; kord vajus ta paremale poole looka, kord tiris ta enese sirgeks ja seisis varvastel. Ja viul — see tegi kaasa kõik omaniku pöörded ja painutused, laskis ennast käsitseda kui mängukanni ning ei tõrkunud isegi raskeil passaažel.

Nüüd mängis ta juba Beethoveni.

Hakkasin silmitsema all istuvat publikut. Kas olid kõik alalised kontsertide küllastajad kohal? Kaks esimest rida oli nagu alati tühjad. Kolmandas või neljandas istus harilikult punakate juustega „Paabulind“. Ahaa, seal ta oligi. Ta silmitses parajasti arvustava pilguga üht ilusat noormeest, kes aga temast väljagi ei teinud. Tundsin kahjurõõmu. Nüüd mängles ta hõberebase sabaga ja vaatles oma ravitud käsi. Muide, see hõberebane ei puudunud tal

M. TAEVERE

Natüürmort

kunagi, vaid rippus igakord ise asendis kaelas.

Tema lähimasse ümbrusse olid ka koondunud konservatooriumi õppejõud eesotsas direktoriga. Need olid täiesti kuulamise süvenenud, ei äratanud seepärast tähelepanu.

Otsisin silmadega mõnda õpetajat, sest mu kooliõde närvises, kuna tal polnud koolikraed. Kuid õhk oli puhas. Isegi meie vastas oleval rõdul puudus üks tuttav nägu. Selle üle me imestasime väga.

Otsisin ka kahte õde — „Fuga“t ja „Toccata“t, kes seni veel üheltki kontserdilt polnud puudunud. Viimaks leidsin nad oma selja tagant. Kuid „Scherzo“t (üks musikaalne olevus musikaalsest perekonnast) ei olnud kusaigil näha.

Urisin ka teisi — uustulnukaid, keda nägin esimest korda. Minu ees istus saksa soost daam, kes oli suure rutuga unustanud oma kleidil tagant nõõbid kinni panemata. „Kui ta seda ise teaks!“ mõtlesin.

Rõdu teisel pool istus armastajapaar, kes oli vististi kogemata kontserdile sattunud. Nad hoidsid teineteise ümbert kinni, vaatasid teinetei-

sele silma ja näisid teineteisele üldse muusikast rohkem huvi pühendavat.

Vaheaeg. Laskusime treppidest alla jalutusruumi. Meil kolmel oli palju rääkida. Kõigepealt ümisesime üksteisele meelejäänud viise, avaldasime oma tähelepanekuid publiku hulgas ja esitasime kunstniku kohta mõtteis valmisepitsetud arvustusi, et järgmisel päeval võrrelda neid ajalehe omaga ja vaadata, kellel see kõige rohkem õnnestus.

Jalutusruumis polnud sugugi nii kerge liikuda. Muud kui aga tereta, s. o. nooguta sõbralikult ja naerata (kõrge ma isiku puhul tuleb naeratusele lisada veel kummardus), sest tuttavaid oli igal sammul. Hoidku, kui mõni vahele jääb!

Piletikontrollijaist hoidusime aupaklikus kauguses, sest nad võisid meid kui „sisseviilijaid“ kergesti ära tunda. Parem karta kui kahetseda!

Teine kontserdi osa koosnes peamiselt lähematest karakterpaladest. Süvenesime täiesti ja aplodeerisime palju. Kahetsesime, et Debussy'd ega Ravel'i ei mängitud, sest need olid meie lemmikud modernistide seast.

Viimane päla oli läbi. Karjusime kellegi tüseda daami selja taga „bis“, kuni ta ümber pöördus ja teatas, et ta ei soovivat järgmisel päeval kõrvaarsti juure minna. Me olime viisakad ja vabandasime. Läksime siis teise daami selja taha ja karjusime edasi.

Ja siis anti lisapalasad, kuni neid arvult oli kokku viis. Peale kolmandat lisapala läksime alla, sest mu kooliõde on autogrammihaige (isegi Paul Kerese oma on tal).

Ka „Paabulind“ oli enda juba ukse ligidale poetanud. Tumeapunaseks lakitud küünte vahel hoidis ta kava, mille ülemine äär oli viltu kokku murtud: see pidi näitama tema suurt kunstilist meelt.

Me pugusime teise ukse juure ja nõudsime sisselaskmist. Kuid seda ei maksnud lootagi. Sveitsnerid valvasid kui kullid ukse ees ja takistasid iga sissepääsukatset. Üks neist oli küll üsna vaikse ja järeleandliku iseloomuga, kuid selle eest olid ülejäänud kaks keerubid ise. Kolmandat inglit nad ei lasknud üldse ukse lähedalegi.

J. ANTON

Õli

Autogrammihimulisi oli ukse taha kogunenud kaunis hulgake. Igal minutil tuli neid aina juure. Alustasime kõik ühisel meelel rünnakut. Paiskasime ukse lahti ja juba lipsaski üks paindub preili „Knopka“ (see on nimelt kõige tagedama šveitseri hüüdnimi meie kolme keskel) käe alt läbi; see aga napsas tal kraest kinni. Selle aja sees olime aga meie juba teel kunstnike toa poole. Kuulsin teda veel kisavat ja ähvardavat, kuid järele ta siiski meile ei usaldanud tulla.

„Paabulind“ oli juba autogrammi kätte saanud ja vestles nüüd kunstnikuga, võluv naeratus huulil. Mu kooliõde pistis viimasele Taska albumi nina alla. Keegi tahtis väga teravmeelne olla ja tähendas: „See pole enam autogramm, vaid autokilo!“ Naersime, sest see kuulus sel korral viisakuse reeglite hulka.

Kunstnike toast väljudes nägime „Tilka“. Ta vaatas mulle imestusest pärani silmadega järele. Mõtles vist, et nägi viirastust. Kadusime ruttu.

Hingasime kergendatult, kui „Estonia“ kontsertsaali uks meie taga sulgus.

Ega kontserdil olegi nii kerge käia, kui mõni arvab.

Stella Kivert

Perenaised

LÜVE talu perenaine Leena, lühike, paks, valge põll ees, tuleb aida poolt jahukas-tiga. Väravast tuleb Haljamaa talu pere-naine Juuli.

Lüve Leena:

Oh sina heldeke (kasti maha pannes ja käsi kokku lüttes), kus mulle tuleb harul-dane külaline! (annab kätt ja räägib ruttu edasi) Ma nii must ja jahukõrdine, et päris häbi olla.

Haljamaa Juuli:

Kuule, Leena, sa ikke veel edev nagu noo-rest peastki! Enesel puhtad riided selgas, otsekohe kui leerilaps. Ja kus sa siin talukohas seda puhast alati saadki.

Leena:

See on õigus jah, kust sa seda puhast alati saad, siin ma täna olen üksi kodu, joose nii, et pea märg.

Juuli:

Nonoh, kus sa siis pere pand oled?

Leena:

Näh, tüdrukud-poisid saatsin Rajale ma-sinasse, vana läks uudse koormaga ves-kile. Eele omiku andsin viimase iva loo-madele, täna jäid hoopis ilma. Tänini põld aega minna.

Juuli:

Või teil vana vil'la veel, meil põle loomad ammu jahupeotäit näind. Ega nad anna sedasi piima kedagi. Ja tea, mis see piim-gi maksab.

Leena:

Jah, eks ta ole hull küll, meil vili tänavu ka vilets, päris konna rindu.

Juuli:

Mis sa, Leena, jämpsids, et vili vilets? Peaks sa meie vil'la nägema, puha ohakad ja harakaladvad. Rukkilõikuse ajal käi-sin Mooble eite kutsumas, siis käisin te karjasmaa aja takka läbi. No küll selle uue maa peal oli aga vili, just kui müür, jah, just kui müür. Ja kus oli veel nisu, seal Pintsle veski all, nagu vanasti mõi-sas.

Leena:

Ää lora, Juuli, mis nisu meil ka oli, see kakskümmend kuus koormaköksi, ja oleks needki puhas old, puha luste ja kaste-

heena puntrad. Hea, kui jõululauba õhtagi nisuleiba saab!

Juuli:

Leena, ää aa patujuttu, me saime viis koormat ja peame ka rahul olema. Isegi kapsaid põle, aed tühi, et sa ei mõista ja julge meite reakigi. Aga teil, ma vaatasin, kohe teene asi, pead nagu purikad, kõvad ja valged.

Leena:

Meil nüüd mõni nupp ikke on, aga küll ma nendega kevadel ka päivi nägin. Küll panin tuhka ja tahma, aga ei kedagi, ker-bud pistsid esimese istutamise puha kinni. Liisi mind ikke naeris, et hakka aga ot-sast peale, kui viimasega lõpetad.

Juuli:

Mis Liisi-preili ka teeb, veimevakka õmb-leb või?

Leena:

Mis ta teeb? Ikke igapäev väl'las teiste tüdrukutega ühes.

Juuli:

Ta on sul tubli tütar küll, ega need noo-remad taia seda talutööd ju teha, ja te Liisil olla ju veel peimeeski ootamas. No kes säärase inge omale naiseks saab,... see on ikka õnneseen küll.

Leena:

(meelitatult) Ega mina oma Liisit laita küll või. Ta sirtsuke nii kui vähegi aega saab, kohe jälle turgib kedagi näpu vahel. Mis sa aga peimehest reagid, siis põle seal teragi tõtt. Jah, ega see mehelemine-mine põle kerge asi. Näe Nurga Hilda läks. Eks ta old küll uhke tüdruk, ilus ja priske. Ma isi veel ütlesin Nurga eedele, et küll sul on aga ilus tütar, mu meel päris kade.

Juuli:

Jah, ta oli viks tüdruk küll, käbe ja kär-mas. No tehti talle aga uhked pulmad ka.

Leena:

Jah, üksik tütar oli ja hoiti teist igadi moodi. Aga mes tast nüüd järele on jäänd? Pal'las luu ja nahk, nii vanaks ja mustaks läind kohe. Kui äkist vaatad, ei tunne äägi. Mede Liisi, kelm, teeb nal'la,

A. JANSEN

„Muhu kalurid“

et Kalda Hilda on üks tore kondipugett. Mes sa tast sõgedast reagid, ta saab naerda igast kohast.

Juuli:

Ega Hildalgi kerge põle. Need Kalda inimesed põle ükski tööinimesed, mis see Kustaski, va igavene logard.

Leena:

Ehee-ehhe. Aab naerma see va rebasekütt Vitsiku Mihkel, käis eele või tuna-eele meil. Ei tea, kust ta haisu ninasse oli saanud, et mede taadil olla veel masindamisest üks punts järel. Noh, Ants siis otsis talle punase põhjast paar toobitait. Kus see pani mehe jutu nii käima, et aga kuula. Noh, Mihkel siis reakis, et Kalda Kustasel olla müüa kõik pruugitud puusärgid. (naeravad) Ma ütlin kohe, et ää aa lolli juttu, ennem võid sa osta pruugitud lapselatika, aga puusärki küll ei ole Kalda Kustasel ega kellegil.

Juuli:

Mes sa Mihklest lähed reakima, ta kord teadis, et sellepärast Kustas olla alati maantee peal näha, et kui mõni hobusemees juhtub vankri otsalaua kaotama, siis ta teeb sest puusärgi otsalaua. Näe, põlla raha laudade ostmiseks.

Leena:

Näe, kui sa hundist reagid, siis ta on kohe aja taga. (vaatavad mõlemad küla poole, kust Kalda perenaine Mari tuleb).

Kalda Mari:

Tere omikust ka, näe Jõe küla prouadki väl'la aand, tea kas pulmad või varrud tulemas, või kä'avad nasama aega viitmas. (Kukk ja kanad on vahepeal tulnud ja kraabivad Leena jahukastis, mida viimane märkab).

Leena:

Kõss! kõss! (viskab millegagi) Kõss! kõss! No küll on kurjadvaimud. Kui sel'la pöörad, kohe paha peal. Nad risud teevad mu meele vahel nii haigeks, et võta kinni ja löö vastu seinä.

Juuli:

Eks nende loomadega ole häda alati. Aga teil on ikke toredad kanad küll, need munevad ikke oma veerandnaelased munad. Meil oma teada ka ilusad kanad, aga ei tede omadele saa ligigi.

Leena:

Jah, ega ma oma kanu laita küll või, aga eks me lähe nüüd toa poole ka. Ega sa, Juuli, põle uue toa aegu meile saandki.

Juuli:

Ega ole küll, no olete aga endale uhke häärberi üles löönud, ega sihukest põle igal pool leida.

Leena:

Mes häärber, aga eks ole koht, kus sa vihma ja külma eest poed.

Mari:

Ei tea, mihuke see häärber veel peab olema, aga ma tahtsin küsida, kas teie ei

lubaks oma turvahunti, mehed viiks oome ää?

Leena:

(vähe vastumeelt) Ma mette teägi, kas ta on meil või Rajal, ta meil kahe peale. Aga eks ma's vaata. (läheb)

Juuli:

No ega sa siit perest küll turvahunti ei saa, siit ei saa kerjuski leivasuutäit.

Mari:

Ega siit vist suurt küll loota põle, sel Leenal ju alati küüned oma poole, aga siin ligidal põle kellegil teisel, tulin siis vaatama, ehk saab siit.

Juuli:

Sa oleks parem võind meilt tulla saama, on küll terike kauge, aga mes sest. (Leena tuleb tagasi)

Leena:

Ei olegi mädanust kodu, ega te teda Rajalt ikke tooma lähe, ehk saate mujalt.

Mari:

(head nägu tehes ja pahameelt tagasi hoides) Noh, hea küll, ega siis põle kedagi teha, aga kas sa ei saaks mu suga kätte anda, mul oleks teist tarvis?

Leena:

Mes sa taga nüüd töö ajal tegema hakkad? Aga hea küll, eks ma too ära. (läheb tuppa)

Juuli:

Eks ma üteld kohe, et ei siit perest saa sa kedagi. See Leena on ihnem kui vanakurat isi. Põle see masin Rajal ega kusažil, esteks, kui kuuri all käisime, ma isi nägin, et oli heenakihe alla pandud, teene ots ulatas veel väl'la. Häbi peaks tal olema sedasi valetada, aga ei sihuke hooli häbist ega aust. Eks igauks tea, mihuke ta noorest peastki oli. (viimased sõnad ütleb sosinal, sest on kuulda, kuidas Leena toast tuleb)

Leena:

Suur aitäh selle eest, oleks võind teese ammugi juba ää tuua, aga tul'd teist mette enam meeldegi!

Mari:

Nojah, hea küll, ega mul põld teist tänini tarviski, sest üteldakse ikke, et käsi peseb kätt ja naaber aita naabert, aga... Nojah, head aega siis, ma hakkän nüüd minema. (läheb)

Leena ja Juuli:

Head aega jah!

Juuli:

Jumal tänatud, et minema läks.

ERICH LEPPS

„Ema ja poeg“

Leena:

Olgu tänatud jah!

Juuli:

Tea, mul oli ka terike as'sa, ega ma päris muidu tul'dki. Näe, me tahtsime ka uut tuba hakata ehitama, aga ajad napid, peab natuke pangast raha võtma. Ja ma tulin nüüd vaatama, kas te Ants ei tuleks üheks käameheks, Uuctoa Jaan on teeseks!

Leena:

(vähe kohkunult) Mis? Allkirja! No ei seda küll ei ole, siis pärast neid kohtus käimisi ja pahandusi. On seda kõike vaja?

Juuli:

Ole rumal! Tea mes pahandust ja kohtuskäimist seal's on? Egas me ometi vargad ole? (meelitades) Ja ei tea, mes see pisike summa te mõisale teekski. Ja Ants võib ju teeseks käameheks tulla, siis minnakse ju enne Uuctoale.

Leena:

(mõteldes) Ah sedasi, ega mina neist veksle as'sadest tea suurt kedagi; aga noh, te nagu tuntud ja head inimesed. Eks siis näe, kui Ants kodu tuleb. Lähme nüüd parem tuppa! (Võtab jahukasti, mis ikka veel maas seisis, ja lähevad mõlemad sisse)

Endel Kaupmees

Sügistorm Pärnu rannal

Kalju Ahven

Räpina aianduskeskk.

SÜGISTORM

TASANE tuulehoog libiseb metsadest üle,
silitab koltunud lehti ja
paljaid siledaid puid.

Suid

sadandeid oksades kisab,
kaugele väriseb kaja.

Tuul endale hoogu lisab,
lehti täis haarab ta süle,
laiali puistab neid,
pillutab kõrgele, kihutab mööda teid,
metsikus rõõmuhoos tantsiskleb lehtede
vilistes raputab mändide kroone, [vahel,
metsikus naerus irvitab õelalt,
painutab, murrab siis korraga heledal
surmani haavatult oigab, toonil,
siis soigub...

Pole veel katkenud turmade kett:
haaratud põõsas hoos metsikuis kätes,
tuul väljub rabades pilvede rättest,
koonlana kihutab enda ees.

Tormab taas alla, laotuses tõttab

Kõledail niitudel seisavad sees,
küünides hallikad märgunud heinad.

Tuulispea tormihoog sinna lä'eb ruttu
ja juba vappuvad seinad;
pigistab emmates tükkideks roideid,
müürinal murduvad lauad.

Hauad,

tohutud, avali mässavas vees.
Hulluna keerutab — lained kui mäed,
vahused lõuad on avatud haardeks.

Painduvad kaarteks
laevade tohutud mastid. Seal näed:
ratsutab lainete vahustel ratsudel,
uputab kalureid metsikus raevus,
süngena määratseb, uhke ja nere:

„Mere

vägeva,
panin ma tantsisklema.

Katsudes

laineiga rammu,
ma võitsin.

Oli see ammu,

kui pilvedel sõitsin?

Haldasin maailma terveni ma —
Sügistorm vägev!“

Ivar Paulson

J. Westholmi gümn.

Matkakilde Soomest

1.

MATKATES Saima järvede piirkonnas, teeme kindlasti „püsako“ Savonlinnas — Soome Veneetsias.

Juba linnake ise oma paigutusega saartel ja neemedel keset sopilisi järvi köidab meid, veel enam aga teda ümbritsev karge põhjamine loodus. Paljusid köidab aga ka lähedal asuv Punkaharju.

Kõige paremini teeb see, kes matkab Savonlinna laevaga piki Saimat. Juba laevasõit ise, ligi üheksatunnine ja kogu aeg keset omapärast Saimaloodust, tasub end ära. Vastandina läänepoolsele Päijänni järvele on Saima vesistu miniatuursem, kitsam ja madalamate kallastega. Juhtusin Saimal sõitma vihmaga, aga see ei rikkunud kuigi palju tuju. Ülal hall vormitumaevas, all mööda laevaserva edasitorumav vesi, paremal ja vasemal vihmajuu uppuv okasmets — kõik see sisendas põhjalaante vaikset melanhooliat ja lõpmatut rahu.

Saimal ühendust pidavad laevad on esmaklassilised. Muusika, raamatukapp, mängud ja kõigepealt hea köök — need teevad juba niigi küllalt nauditava matka veel nauditavamaks.

Laeva külalisraamat on omaette haruldus. Küll leidub siin nimesid. Leian siit paljude kaasmaalaste nimed, nende seas ka Fr. Tuglase oma. Üldist pahameelt äratavad reisijate seas ühe sakslase sissekanne, kus ta siunab laevakapteni seepärast, et all söögitoas on vana saksa lipp, aga mitte haakristilipp. Jah, on inimesi, kes isegi keset seda kaunist loodust mõtlevad teisi mõtteid!

2.

Ööbime Savonlinnas KNNY ruumides. Hoone on äsja ehitatud, igati korralik ja puhas. Hotell on täiesti naiste ülal pidada: direktriksist hotellitreenijani — kõik naised. Küllap sellest johtub ka see puhtus ja äärmine korralikkus, mõtlesin. Aga ei, linnakeses jalutades,

Vaade merele

JAAN KROSS

Arkaadia

*Tammed on su lossisambad,
mets ja aas ning järvi ja lambad
on su paradüis.*

*Nagu nümfi naerukaja
palistab su rõõmsa raja
leelutuste viis.*

*Tuuletütreks sündimise
tingis päike, loodus ise
on su tarmu turb.*

*Puistab päevi tõttavaina,
sina ikka naerad aina —
iial pole kurb.*

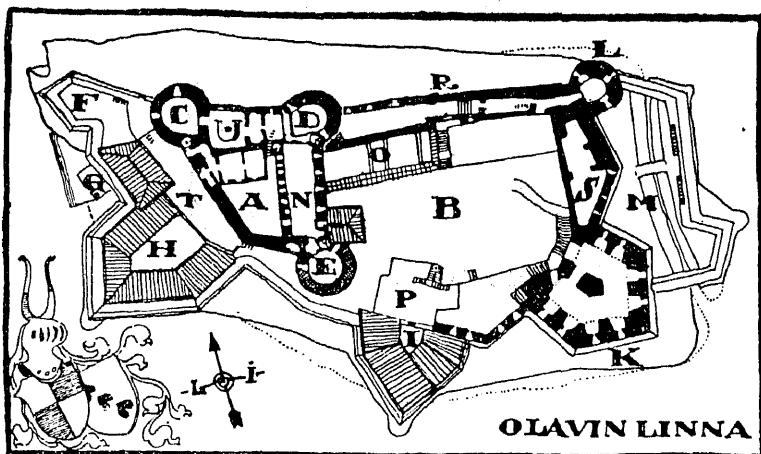
*Eal ei loobu silm sul särast
ega pettumuste pärast
pilve löö su kulm.*

*Lihtne nagu linnulelu
on su laul ja terve elu
ning su õnneulm.*

*Vahel vaid, kui mõne lille
kogemata tallad, mille
kasvumaaks su tee —
paneb su siis mõneks pilguks,
siiski, jah, vaid varmaks vilguks
pisaraisse see.*

*Ah, ei ole põhjust nutta!
Eks pea uued õied rutta
pakatama just
sealt, kus keset laante rüppe
sinu kergejalgse hüppe
kandis tantsulust.*

*Kuule, — hõikab järvi ja palu:
iga väike mööduv valu,
unusta see pea!
Lapserõõmu hinges kanda,
soovi sulle kaasa anda
paremat ei tea.*

A — väike lossihoov, B — suur lossihoov, C — Püha Olavi torn, D — kirikutorn, E — St. Eeriku torn, F — eesvalli kell, G — eesvalli uus värav, H — eesvalli vesivärav, I — eesvalli väike värav, K — eesvall „Paks“, L — Kijli torn, M — Suvorovi välikindlus, N — Kuningasaal, O — kasarm, P — ohvitseride hoone, R — suur põhjapoolne natarei, U — väike põhjapoolne natarei, S — idapoolne natarei, T — komandandihoone plats.

paistab igal pool silma sama korralikkus ja puhtus. Siia väikelinna keset laante rahu on jäänud veel püsima kiidetud soome puhtus, mis suurlinnadest juba paratamatult hakkab kaduma. Keskküte, vabrikud ja elav liikumine teevad võimatiku piinliku puhtuse, mida aga väikelinnas alal saab hoida. Siin Savonlinnas ongi veel aus vana hea puukütteahi, mis on puhas ja annab hubast soojust. Ja küttematerjalist ei tule savolasel küll vist niipea puudus. Kuhu iganes maja kolmanda korra aknast vaatad, on igalpool mets, mets ja veel kord mets.

3.

Külastame ka ajaloolist Savonlinna kindlust. Kindlus ehitati 15. sajandi alul ja kuulub seega Soome noorimate kindluste hulka. Ehitajaks oli Taani asevalitseja rüütel Eric Axelson Tott. Kindlusest pidi saama taba Savo maakonna uksele, mille külge Novgorodi rusikas üha tugevamini tagus. Seda loss ka suutis.

Gustaf II Adolfi sõjakäigud nihutasid piiri kaugemale idasse ja strateegilise raskuspunkti Balti riikidesse. Seega jäi Savonlinn ligi sajaks aastaks teisejärgulise tähtsusega kindluseks. Põhjasõja aegu aga said talle jällegi osaks korduvad rünnakud, kuni ta lõpuks aastal 1714 venelastele kapituleerus. Veel kord, nimelt 1743. a. sõja aegu, läheb Savonlinn lühemaks ajaks rootsi-soome vägede kätte, langeb aga peagi venelaste valdusse tagasi.

19. sajandi alguseks on Savonlinn kaotanud oma endise sõjalise tähtsuse

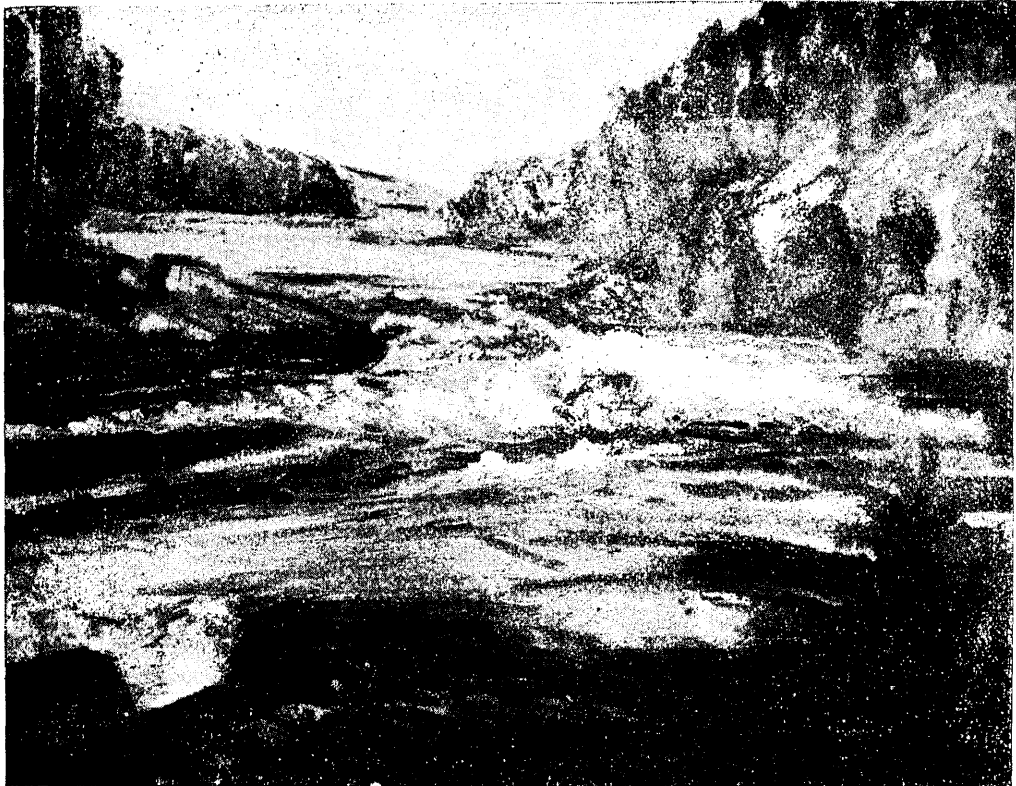
ja parkümmend aastat hiljem jäetakse ta hoopis ilma garnisonita. Nüüd algab Savonlinna kindluse järkjärguline lagunemine, mis kestab kuni 20. sajandi alguseni, millal kindlust uuesti restaureerima hakatakse. Praegu on kindlus kõigiti turistidele vaatamiskõlvuliseks tehtud, isegi mõned siseruumid on keskaegses stiilis restaureeritud.

Loss asetseb väikesel saarel ja seda lahutab lähimast neemest õige käreдавooluline veekogu. Osavalt oskavad paadijuhid turistidega täiskõilutud paate lossini sõuda. Lossis algab igal tunnil uus ringkäik turistidele, mis ajal üliõpilasest juht jagab kas soome-, rootsi- või saksakeelseid seletusi.

4.

Soomlane alul veidi võõrastab, kui võhivõõras inimene hakkab juttu ajama. On aga jutusõlm kord sõlmitud ja keelepaelad painduvaks tehtud, siis sobib jutt igati hästi. Oled siis nii viisi oma paar tundi juttu puhunud, siis oled soomlasega suur veli. Ja sääraseid vagunitutvusi saab matkal üsna rohkesti. Reisidel ongi tähtis mitte ainult maaga ja viimase vaatamisväärsustega tutvuda, vaid ka seda maad elustava elemendiga — rahvaga.

Üldiselt peab ütleva, et soomlane pole kuigi hea võõrkeelte tundja. Jah, võrreldes eesti oludega, isegi halb. Kuid peagi veendud, et parim viis soomlasega juttu ajada on mingis eestisoome segakeeles. Keelesugulus ja venalik teineteist mõista püüdmine toe-

Põhjala veed

tavad sel juhul ja nii sobib jutt õige hästi. Ja soomlasega vestelda on päris mõnus.

5.

Savonlinnast lahkudes viin kaasa parimad mälestused sellest 5000 elanikuga idüllilisest linnakesest.

Nägin oma sealviibimise ajal Savonlinnas õige mitmest rahvusest turiste. Küll rootslasi, taanlasi, inglasi, sakslasi, lätlasi, poolakaid ja mõne eestlasegi. Näiliselt on suvel siin Savonlinnas õige agar turistide liikumine. Muudkui tulevad ja lähevad. Tuntud on Savonlinn ka suvituslinnana, kuna siinsed järved oma sooja veega pakuvad küllaldast suplemisvõimalust. Paha lugu on vaid liivarannaga — see puudub. Siiski leidub üks liivane koht — umbes 10 m lai ja 4 m pikk. See on aga ka kõik.

Lahkun, nagu sügisel kord lahkuvad viimased turistid, et jätta Savonlinna puhkama suvisest tööst ja tegevusest. Linnake jääb magama rahulist talveund keset ürgseid põhjalaasi, keset avarust, müstikat, tühjust, kuid ometi keset meeliülendavat majesteetlikkust ja rahu.

Jvar Paulson

RALF PERMAN-PARVE

Fatum

KIVIKÜLMAD on praegu mu silmad ja kulmudes hämmeldub lein. Ees lahti kõik „laiad maailmad“; hing — tuulest pillutuv hein.

Lauba kortsudes pesitseb mure ja südames kurbus ning ask. Eks endeid küll sageli sure ja rohetub tunnete vask.

Verimustalt vaid paluvad huuled ja anuvad sõnatult käed, ent õhtuga vakatand tuuled toovad ikkagi külmust ja jääd.

Uut igatsen sangari-valgust, kuid kulmudes hardund on lein ja silmades jääkülma kalgust — hing — tuulest pillutuv hein.

Üks paljurännanud jutt

Inkle ja Jariko

„Inkle ja Jariko“

KIRJANDUSLOOST tuttava rahvaalgustaja Fr. W. Willmanni eestikeelse juturaamatu „Juttude ja Moistatuste“ (1792) juttude ja valmide seas leidub hardakoeline lugu „Inkle ja Jariko“, mida siinkohal tutvustame.

„Inkle, kes risti innimenne, ja üks noor kaupmees olli, läks omma kaubaga laewa peäle, et ta sellega piddi senna male minnema, kus feif innimeššed pagganad ja mušad.“

Laev sattus tormi ja hukkus. Kes uppus, kes langes paadiga randa püüdes metsikute inimsööjate kätte. Inklel õnnestus tähelepamatult randa ujuda ja hirmuga metsa pugada.

„Kui se waene feif wärrides kartuše pürašt, siis tulli üks mušt paggana tüddruf, ja heitiš armo temma peäle ja jušhataš tedda

omma maiase, mis warjul olli. Selle tüddrofo nimmi olli Jariko. Tüddruf tõi siis temmale ifta ballaja süa ja jua, ning mängis temmaga Inkle haffaš tedda, ta helde süddame pärvašt, armaštama, ja Jariko armaštataš tedda ka.“

Alul kõneldakse märkidega, siis juba õpitakse mõni sõna teineteise keelt. Inkle tekitab tüdrukut enesega põgenemisele meelitama. Lubab armunud looduslapsele kalleid riideid, tõlla sõitmiseks ja suurt hüvangut kristlaste seas. Nad põgenevadki läbi metsade ja kõrbede rannikule, kus pääsevad valgete laevale.

„Ja se laew souaš senna linna, kus need toddaniffud mušad innimeššed oštivad ja jälle arramüwad. See olli agga se toht, kus turrat Inklet kušaš, et ta piddi omma mušta Jariko, kes omma ella ja õnne temma eest ošwrinud, ärramüma.“

Agar armutu Inkle ise sattus edasi purjeta-des türklaste kätte vangi, kus talle sai osaks halvem saatus kui koerale.

Nõnda lugu, mis saadeti maarahva meeli liigutama. Kuid pikk ja kummaline on tema rännak siia.

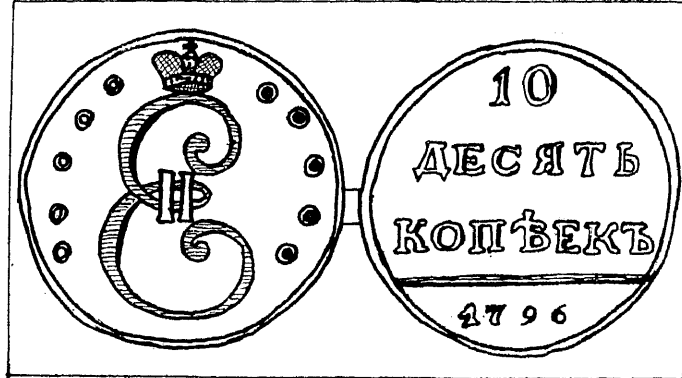
Prof. V. Andersoni uurimusest selgub, et Willmann on oma lood enamikult tõlkinud läti pastori G. Fr. Stenderi raamatust „Pasakas un Stahsti“ (1766). Eestikeelne „Inkle ja Jariko“ kannab lätikeelsena nime „Kristlihts zilweks ar paganu meita“ („Kristlik kaupmees pagananeiuaga“).

Nagu prof. G. Suits on selgitanud, põlvneb lugu veelgi kaugemalt. Saksa 18. sajandi nimekad autorid Gellert ja Gessner on kumbki kirjutanud oma „Inkle und Yariko“, aga — samuti võõra mustri järgi.

Tõeliselt on loo autoriks inglise kirjanik Richard Steele, kelle sulest see jutuke ilmus ajakirjas The Spectator aastal 1711. (Sealt on ka pärit juuresolev illustratsioon, mis kuulub inglise kunstnikule Henry Corbould'ile.) Aga ka Steele on kasutanud allikat, jutustades ümber tõsiloo, mille Ameerika matkaja Lignon toob oma reisikirjelduses Barbadosi saarelt (Account of Barbadoes).

Keerulist ja pikka teed on see jutujatk rännanud Eesti suitsutaredesse,

Lugu rahadest

Katarina 2. kümnekopikane

IGAPÄEVASES elus on meil alatasa kokku puutumist rahaga, vähesed aga teavad midagi ligemalt rahade saamisloost. Nimelt vaevalt teatakse, et esimesed rahad on löödud Lütüdias* ja Aeginas**

Lütüdias löödi esimesed rahad umbes 7. sajandil e. Kr. Kes oli nende lööja, pole kindel. Kindlamad andmed on juba Aegina saarel löödud müntide kohta. Need valmistati umbes samal ajal kui Lütüdias — Argose kuninga Pheidoni käsul. Loomulikult olid need rahad valmistatud väga algeliselt. Praegusajani on neid säilinud vaid väheseid eksemplare ja neidki on ajahammast tablisti purenud.

Toodu täienduseks olgu tähendatud, et tolle aja rahad olid enamasti kõik kullast või hõbedast. Pronks- ja vaskrahasid hakati valmistama alles 4. saj. e. Kr. Rahade suuruse kohta olgu üteldud, et osa rahasid vanal ajal olid niivõrd väikesed, et meie sendiline raha oleks katnud neid õige mitu, samas oli aga ka rahasid, mis katsid terve käe. Viimatimainitud olid Rooma nn. aesgraved, mis olid löödud pronksist. Need olid ühtlasi suurimaiks rahadeks 4. saj. e. Kr. kuni 15. saj. p. Kr.

17. saj. löid rootslased vasest taalreid, mis oma mõõtudel ja kaalult olid otse hiiglaslikud. Rahad olid ristkülikukujulised ja nende kaal ning tähtsamad mõõdud olid: pikkus 62,2 cm, laius 34,2 cm ja kaal 15 kg. Nende suurte vaskrahadest lõi justas hõbedapuudus Rootsis. Ööriinengi kaalus tol ajal üle viiekiümne grammi.

Venes löödi nagu Rootsiski suuri münte, kuid alles 18. saj., kuna Rootsis löödi neid sajand varem. Nii kaalub 1726. ja 1727. a. löödud vasest rublaline 2½ naela, s.o. üks kilo. Need rahad olid määratud Siberile ja olid ruudukujulised. Teised samarasked rublalised on löödud aastatel 1770 ja 1771, olles seejuures ümmargused. Ka oli Venes moes valerahategemine, olgugi et kehtisid karmid karistused. Nii võidi kuldraha võltsimise eest saata Siberisse asumisele. Et juba kord juttu on omavõltsimisest rahavalmistamisest, siis toon ühe juhtumi Venemaalt, kus rahvas mõistis ise kohut valerahategijate üle.

A. 1656 lasti Venemaal käiku vasest kopikad ja hakkati käibelt korjama hõbekopikaid. Ostes pidi andma kauba vastu kaupmehele hõbekopikaid, kuid ise saadi vastu vaskkopikaid. Kuna kaupmehed nõudsid hõbekopikaid, sealsamas aga ise andsid vastu vaskkopikalisi, siis tekkis rahval umbusaldus vaskkopikate vastu ja seetõttu nende kurss vähenes. Nii nõuti varsti ühe hõbekopika eest 10—15 vaskkopikat. Ka tekitas rahvas seas käärimist asja-

olu, et suurnikud löid igaüks endale oma vasest kopikaid. Nii langes vaskkopikate kurss ja neid nõuti ühe hõbekopika vastu 17—21 tükki. Ärevus kasvas ja tekkis a. 1662 avalik mäss, mis nõudis paljude, nende seas isegi mitme tähtsa isiku elu. Et see mäss tekkis kopikate pärast, nimetatakse seda ka praegu tagantjärele kopikate mässuks.

Nii kurvalt kui lõppes Venemaal uue raha tüübi käibeleaskmise katse, õnnestus ühes Põhja-Ameerika Ühendriikide linnas hädarahade käibeleaskmine. Neid ei lastud liikvele mitte alatu äri pärast, nii nagu tehti Venemaal, vaid linna rahapuuduse tõttu. Lasti nimelt käibele 150.000 dollarit, mis olid puust valmistatud. Varsti saadi Washingtonist laenu ja hakati tagasi ostma puust dollareid. Linnaisade rõõm oli küllalt suur, kui toodi tagasi ainult 50.000 dollarit. 100.000 dollarit olid omandanud kollektionärid ja linn seega võitnud meie rahas umbes 375.000 kr.

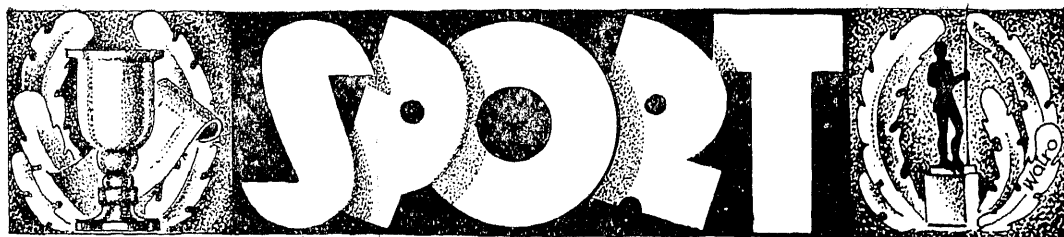
Tahan siinkohal peatuda ka natuke eesti rahade juures. Orduajal ja enne orduaega olid meil käibel peamiselt saksa mündid, erandina väga vähesel hulgal vene rahad. Orduaja lõpust kuni Põhja-sõjani oli meil liikvel rootsi, taani, saksa ja vene rahasid. Esimesed rahad meie, Liivi ja Läti jaoks laskis valmistada Vene keisrinna Elisabeth I. Rahad olid 2-, 4-, 24-, 48- ja 96-e kopikased. Need valmistati 1756. ja 1757. a. Need olid ka ainsad rahad, mis olid löödud Eesti jaoks tema viibides võõra võimu all. Neil rahadel olid kolmesugused pealkirjad (igal aastal ilmus kolme pealkirjaga rahasid): 1. MONETA — ET—ESTLAND; 2. LIVONICA — ET—ESTLANDIA ja 3. MONETA — LIVOESTHONICA.

Alles iseseisvuse algaastail saime oma rahad, kuid neistki olid 1-, 3- ja 5-e margane 1922. aastast saadik löödud Saksamaal. Kuni 1928. aastani olid meil liikvel margalised rahad, kuid juba 1928. aastal ilmus esimene raha, mis kuulub krooni ja sendi süsteemi. Mainitud raha oli meile kõigile tuntud hiljuti käibelt kõrvaldatud 25-e sendine. Järgnevad kronoloogilises järjekorras kõik praeguse käibelolevad mündid. Peab ka mainima, et eesti rahad on oma väljatöötamisest õnnestunud kui paljude teiste Euroopa riikide omad. Võtame näiteks ühe- ja kahekroonised vahetusrahad. Neil mõlemail on väga õnnestunud kujundid, ja mis peaasi — need on väga puhtalt väljatöötatud.

Nende lühikeste katkenditega, mis on nopitud siit-sealt, olen püüdnud edasi anda huvitavamaid tõiku rahade alalt.

* Maakond praeguse Türgi vabariigi lääpoolses osas.

** Saar Kreeka vetes

Ruudi Toomsalu

TKSÜ meistri eesti meistriks

Spordimälestusi koolipäevilt

*Praegune mitmekordne
eesti rekordi omanik ja
-meister 8-aastase
„vestu poisina“*

HALLOO, poisid, kas kaote kohe tagasi, kust tulite!“ — Hetk hiljem on poisid kadunud.

„Halloo, poisid! Juba jälle siin!“ — Uuesti põgenemine läbi aiavõrgu.

Aga kolmandast kohast olid plangulauad ikkagi lahti ja... platsile pidi ju pääsema. Ei suudetud ette kujutada, et jääb nägemata, kuidas jooksevad Lossman, Villemson ja hüppavad kaugust Klumberg ning kõrgust Ever.

Nagu saladuslik magnet tõmbas poisse Kalevi platsile, kuigi pääs sinna oli koguni raske ja „hüdaohtlik“. Palju lihtsem oli küll turuplatsil kaubaputkade vahel peitu, „Las-teaias“ või Viruvärava mäel „meriröövlit“ mängida, kuigi ka nendes kohtades varitsesid oma „hüdaohud“ turuvahi ja aednike näol. Kalevi aed aga, vaatamata suurele hüdaohule, meelitas siiski rohkem.

Ajaratas veeres. Kuidagi kitsamaks muutusid aiavõrgud, teravamaks okastraat plangul. Ka väravast ei pääsenud sisse: seal seis sama mees, kes alati „soovitas“ tagasi minna sealt kaudu, kust tulnud — kas siis alt või pealpoolt planku, ükskõik.

Mitu-mitu aastat hiljem. Ühel Amsterdami olümpiamängude suvihommikul päikesest kuumaks kõetud staadioni tolmusel sõerajal jagas õpetust jooksusaladustest võimlemisõpetaja Rosenberg-Rooste. Teda jälgis suure rõõmu ja huviga salkkond 14–15-aastasi poisse. Prooviti väänata paindumatuid konte. Püüti järele aimata õiget jooksu. Jooksumm oli lühike, puine. Väsimus tuli kalalale — 13 ja pool sekundit kulus 100 meetri läbistamiseks.

R. Toomsalu esimesi starte. Jooksu võidab Dondorf (12,4), järgmine on Vendrich, kuna Ruudi jäi kolmandaks

Kui palju vaeva nähti staadionile tulemisega! Tuli kõmpida kogu suve jooksul kolm korda nädalas Nõmmelt staadionile ja tagasi. Kes siis poisiklutile rongisõiduks raha andis! Ning kordagi ei julgenud puududa, võib-olla just selles tunnis õpetatakse midagi uut!

Esimesed võistlused ei alanud kuigi tõusrikkalt. Tondil, Sõjakooli spordiväljal peetaval skautide võistlusel läbistasin finiši kiüll kolmandana 60 meetri jooksus, kuid TKSÜ esivõistlustel ei pääsenud üldse kuue esimese hulka.

Möödus talv. Jälle käskis Rooseste halasamatult väänata kangeid liikmeid. Tuli liisaks uusi raskusi — naelkingi oli vaja! Kolm korda nädalas kahe kuu vältel käisin Pääsküla turbarabas turbaid ladumas. Vara tuli tõusta, pimedas alles sai koju. Märjad turbad leotasid läbi jalatsid ja riided. Kuidanud turbad olid karused kui siilid ja kiskusid näppudelt naha. Ometi ei saanud sellest hoolida. Ei mäleta kogu elus helgemat silmapilku, kui Resev-Reseli spordiriistade äris naelkingi valides. Kiiresti, kiiresti staadionile, jalga oma naelkingad: sügavad naelajäljed uutest kingadest jäid rajale.

Poiste Spordiliidu võistlusel „Championi“ klubi värve kaitses õnnestus mul tulla 60 m lõppjooksus neljandaks. TKSÜ esivõistlusel suutsin end aga suruda kolmandale kohale tolleaegsete „kuulsuste“ Dondorfi ja Vendrichi järel.

Võtan alati suurima lugupidamisega mütsi maha tolleaegsete Poiste Spordiliidu „kõrgemate“ juhtide Pihlaka, Kunksi ja Silami ees. Nad tõesti suutsid poistele pakkuda häid elamusi ja võistluskogemusi. Nüüd on kahjuks jäänud neist elamusist vaid mälestused, kuid just need kogemused moodustasid suure „alusvara“ järgnevaiks võistlusteks.

Lennates möödus suvi, sügis...

Kaenas liurauad, sammusin sisse Kalevi väravast.

„Halloo!...“ ...Nagu tuttav oli see hüüe! Ega's ometi?... Ei, pileet on ju taskus. Aga koguni sõbralikult päris Kiilim, kui vana olen. Jäi rahule vastusega: „16“. Ta olevat mind poiste võistlustel tähele pannud.

„Pea meeles minu õpetust. Teen sinust mehe, kes purustab Villemsoni 100 meetri rekordi!“ olid viimased sõnad pärast pikka jutuajamist. Ei tea praegugi, kas need sõnad olid üteldud ergutuseks või tõsiselt. Oleks meeldi ise seda tahtnud uskuda, kuid ei suutnud. Liiga suur oli vahe Villemsoni rekordini. Meele jäid sõnad siiski. Kuus pikka aastat kõlasid nad päevast-päeva kõrvus...

Ikka veeres ja veeres aeg. Põnevamaks läksid Poiste Spordiliidu võistlused. Võisin „tüüri pidada“ juba avalikel võistlustel. Võit esimesel Tallinna—Helsingi poiste linnavõistlusel viis aja esmakordselt alla 12 sekundi. Kohtasin seal esmakordselt heledate juustega soome poissi Nikkaneni, kes tänavu suvel oma nimele „kirjutas“ maailmarekordi odaheites.

TKSÜ meistriks tulemisega 100 m, 200 m, kaugus- ja kõrgushüpetes lõppes kolmas suvi.

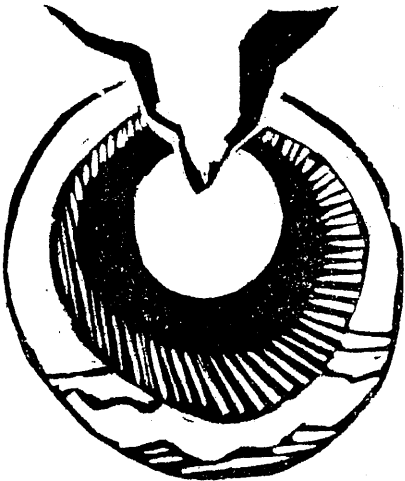
Talv. Õppimine. Kibe korv- ja võrkpallitreening ning võistlused koolis. Saaliharjutused ja võimlemine Kalevis. Surmani väsitavad käiguharjutused Pirital—Kosel Tiisfeld-Tiisväli eestvedamisel.

Teraselt jälginis Ameerikast tulnud võimlemisõpetaja magister Grünbergi kõnelusi igasugustest jänkide „nõksudest“. Hoolega uurisin temalt saadud õpperaamatuid.

Uus kevad. Lõpetasin kooli. Rõõmsalt pidusime õhku punaseid koolimütse. Üksteist aastat koolipõlve oli seljataga.

(Järgneb)

Ruudi Toomsalu

Pietro

Härra ÜRİK ostab raamatut

RAAMATUARISSE astub Ürik, kollakashalli näoga ja korraliku riietusega härra.

Alguses vaatab ta pisut võõrastades ringi — tõesti, ta on esimest korda niisuguses äris. Kuid aegamööda muutub ta pilk julgemaks. Siin pole ju midagi muud kui paberid, paberid ja nende ümber pisut pappi. Paberitega on härra Ürik eluaeg tegelnud, ainult et ta on pidanud neid sorteerima, ülearseid ära viskama ja tarvilikke alal hoidma. Siin aga on kõik paberid koos — ja päälegi kaante vahel. Tähendab, teeb härra Ürik julge hüppe järeldustemaailma, siin on arhiiv, ja arhiivis on ennegi käidud. Arhiivist ei tohi midagi kaasa võtta; siin aga, palun, maksa raha ja kanna koju, mida süda soovib.

Härra Ürik kõnnib letile ligemale ja teeb juttu: „Ma tahtsin osta raamatut. Aga mõni hää ja hästi huvitav!“

Müüja silmitsseb teda pisut ja pärib: „Kas ilukirjanduslikku või?“

„Ilusat, jah!“ kinnitab härra Ürik ja vaatleb riulil rivis olevaid raamatuid. On neid siin kari! Kuid paljud on ju dublikaadid, ei, veel enamgi: mõnd raamatut on reas kümme ja rohkemgi eksemplari. Kahtlemata on need, mida on kõige rohkem, ka kõige odavamad. Niisiis näitab härra Ürik ühele raamatuleale, kust paistab palju ühesuguseid raamatuid, ja ütleb tähtsalt: „Vaata, lubage säält üks!“

Müüja toobki soovitud raamatu. Härra Ürik vaatab: raamat, mis raamat. Lehed on alles kinni — milline lohakas! Nagu poleks aega küllalt neid lahti lõigata! Ürik uurib ja uurib küll paberit, küll köidet, küll trükimusta. Ta katsub raamatut ettevaatlikult nuusuta-

dagi, kuid tunneb ainult värske liimi ja trüki-musta lõhna. Ja-jah, ega see pole mõni vana köide, mis lõhnab nagu esivanemate hauakambrid! Pika ja põhjaliku uurimise lõpptulemusena puutub härra Ürikule silma mingisugune latakas puhtal lehel — ovaal, keskel raamat; ümberringi nagu mingisugused varesejalad.

„Noh, mis see siis on? Mis pitsat see on?“

„See on raamatu aasta märk.“

„Mis raamatu aasta! Ma ei taha tembeldatud raamatuid, arvatakse veel, et olen selle ei tea kellelt üle lõõnud. Andke mõni puhask!“

Müüa teeb selgeks, et kõik sellel aastal ilmunud raamatud on märgiga, et teistsuguseid polegi kättejuhatatud sarjas.

Härra Ürik silub natuke aega kõrvataguseid juukseid, kuid kuna ta säält hääd nõu ei leia, siis uurib raamatut edasi. Lõppeks otsustab küsida, kui palju see õige maksab. Ja kui vastatakse, et — viis krooni, siis näib, nagu oleks härra Ürik saanud paarikümnevoldilise elektrilöögi: raamat vajub kolksatades letile ja ostja põlvedest käib läbi väike nõks. Härra Ürik jääb siiski kangelaslikult jalule ja küsib kustuva häälega: „Kas teil midagi... nii ütelda... midagi odavamat pole?“

„On ka vanemaid, need on odavamad. Vanadest raamatutest on odav nädal, saate aru — väljamüük!“

Ei, härra Ürik ei saa põrmugi aru. Kuidas saab vana paber olla odavam? Mõni vana mõisalogardite nimikiri XVI sajandist on ometi hulga väärtuslikum kui paarkümmend uumat dokumenti. Ja päälegi on väljamüük pisut kahtlane, sest kunagi oli härra Ürik ühelt väljamüügilt ostnud kümnesendise viikerkaarevärvilise lipsu, mis esimese vihmaga oli muutunud mingiks tuhmide värvide spektriks.

Kuid siiski vaatleb härra Ürik odavaid raamatuid, nuriseb, miks mõnes luuletuskogus on palju tühjaksjätetud paberit, ja lõpuks ostab siiski — ühe luuletuskogu!

Siis laob härra Ürik uhkelt kassasse ühe sendi (mis oli nimelt luuletuskogu alandatud hinnaks) ja hakkab ärist väljuma.

Jooksupoisile, kes soovib õnne koduse raamatukogu asutamise puhul, sõnab ta: „Ega's ma endale. Ma viin onupojale sünnipäevaks. Ta on niisuke kirjandusearmastaja: muudkui loeb kalendrisabasid ja meie seniilmunud vabadussõja romaane.“

Ja Ürik lööb ukse kinni.

Sügisõhtu

Kaks kirja

Kõrgesti austatud Eikeegi!

Ma pean Teile kirjutama, sest mu vaene pea on koormatud metsikute mõtetega, mis ähvardavad mind põrnu rõhuda, samal ajal mu habras süda valab pisarpärle. Selle õnnetuse põhjustaja on mulle võõras kui kuupaisteta öine taevas. Ma siiski julgen aimata, miks on toimunud minuga selline õudne muudatus. Minu mõtted vormivad arvamusel, et nois veidrois tundeis on alatuks süüdlaseks üks võrratu kaunis pilt, mille avastajaks oli minu uudishimuline pilk. Oo! Kuidas olen ma tänulik saatusele (ma langeksin põlvili tema ette ning suudleksin ta rüüpalistust, kui ta kehas-taks mõnd inimolendit), et ta mind sellise suure õnne osaliseks laskis saada!

See pilt kujutab üht taevalikku olendit, kellele kuuluvad: võluv naeratus, meelikõitev pilk, võrratud kiharad ning vaimustav rõivastus. See on minust suur brutaalsus kirjeldada nende kohmakate ja leierdatud sõnadega tema kirjeldamatut ning suursugust

Haloo Peps!

Kuidas käsi käib? Mida Sa küll mõtlesid, kui lugesid seda eelnevat sentimentaalset halisemist? Eks ole huvitav leksikon peagu sama tähendusega sõnust? Mul on päris kahju, et selline rumaluke (Eikeegile kirjutaja) on kord siin maa-keral elanud.

Seda pilti nägin ma ka. See asetseb tolle kritselduse vahel. Jesseke! Ma olin kui palliga kokku põrganud! See olevus on täiesti nõialaadnel Milline kohutav irvitatus, kassisabataolised juuksed ja see pole üleüldse riietus, mis tal ümber on — ta on kinni pakitud nagu muumia! Kokkuvõttes on ta ilme selline, nagu peaks ta silmapilk hüsteerilisele, rikkiläänud raadiot meenutavale kriiskamisele puhkema. Arvatavasti on too pilt kui ka pühendus pärit umb. aastaist à la vanaema.

Muuseas, mu ema ütles mulle, et kõnealune pilt läheb korda, kuid minu arvamist Sa juba tead.

Ühe sõnaga: Oo ajad, oo maitset!

Sinu jahmunud

sõbratar.

Keeleharrastajaile

V. ORMISSON

„Maastik“

I HALVAD SÕNAD

NIISAMA tähtis kui uute sõnade loomine, on praegusel ajal halbade vastu võitlemine, mis eesti keele ilu ja väärtust ähvardavad rikkuda. Seepärast esitatagu siin kõigepäält mõned halvad sõnad, mida tuleb vältida.

1. „oles“ — halb sõna; parem on *olend* (genetiiv *olendi*); viimane ongi õnneks üldiselt tuttavam ja tarvitavam. Sõna „oles“ esineb ainult mõningais loodusteaduslikes raamatuis.

2. Samuti halb on ka „olelema“, tähenduses „olemas olema“. Uus sõna on loodud nähtavasti sellepärast, et vältida kahest koosnevat „olemas olema“. Kuid ma olen alati toonitanud, et niikaua kui ei leita tõesti hääd uut sõna, on parem ja mõistlikum jääda endise vana sõna juure. Ja siin ongi vana „olemas olema“ parem, kuigi see on pikem. Kui aga teatavas stiilis tahetakse lühemat ja iseseisvat sõna, siis võib tarvitada võõrsõna „eksisteerima“, mis ka parem on kui „olelema“.

3. „olelus“ — eelmisest tuletatud ja seepärast ka halb; esineb loodusteaduslikus kirjanduses: „võitlus oleluse eest“; kindlasti parem: „võitlus olemasolu eest“.

Alles siis kui õnnestub leida tõesti hääd uued sõnad neile mõistele, võime kõrvale jätta vanad. Sest põhimõtteks olgu: esialgu vana, kuigi mitte kõige parem, kui uus, mis on veel halvem. Ainult hää ja veel parem uus võib asendada vana. Alles siis saaksime „eksisteerima“ tähenduses hää uue sõna, kui õnnestub selleks luua uus iseseisev tüvisõna.

4. „erk“ — halb sõna tähenduses „närvi“. Seepärast ärge tarvitage „erku“ närvi tähenduses, kuigi see esineb raamatuis (jällegi loodusteaduslikes, aga ka arstiteaduslikes),

vaid tarvitage selle asemel alati sõna „närvi“. Sõna „erk“ on ainult siis õige ja hää, kui teda tarvitada omadussõnalises tähenduses „ärgas, tundeline, elav; erk uni, erk meel“; sest see on ta õige rahvakeelne tähendus. Kuid talle anti omal ajal naiivselt nimisõnaline tähendus „närvi“. Kui veider oleks ütelda: „tal on ergud ergud“ (= tundelised närvid). Küll aga võib hästi ütelda: „tal on ergud närvid“.

Seepärast ka mitte „ergukava“, vaid „närvikava“!

Meele tuletades ka eelmises numbris käsitletud sõnu, ütlen: ärge tarvitage sõnu „värvus“, „otsmik“, kuigi need esinevad mõnes raamatus, vaid nende asemel vastavalt „värvi“ ja „otsaesine“ või uut sõna „laup“.

5. Ka mõned tis-sõnad on halvad, nagu „jutustis, luuletis“, millede asemel on parem tarvitada tus-lõpulisli vorme: „jutustus, luuletus“; ka Muugi „Väikeses õigekeelsus-sõnaraamatus“ eelistatakse viimaseid.

II KADUVAD SÕNAD

Mõned hääd sõnad kipuvad viimasel ajal harvemaks jääma; neid ähvardavad välja tõrjuda mõned nende sünonüümid, mis õigupoolest peaksid esinema vaid nende harvem tarvitatavate abilistena. Niisugustest sõnadest toodi eelmises numbris „ja“ ja „varsti“, mille asemel üleliia sageli on hakatud tarvitama vastavalt „ning“ ja „peagi“. Niisuguste juhtumite lisaks esitatagu siin veel järgmised.

1. „kuis“ — ärge tarvitage seda, vaid selle asemel eelistavalt „kuidas“. Seepärast mitte: „Kuis läks?“ — „Kuis käsi käib?“, vaid „Kuidas läks?“ — „Kuidas käsi käib?“

2. Mitte „ringi vahetama, ringi kirjutama“, vaid „ümber vahetama, ümber kirjutama.“ Sõna „ringi“ on niisuguseis juhtumeis täieline keeleviga, mingisugune halb murdelisus, mis viimasel ajal on hakanud kohutavalt levima. Eelistan koguni „ümber hulkuma“ (pro „ringi hulkuma“).

3. „eelkõige“ — parem „ennekõike“. Seepärast mitte: „eelkõige tuleb seda teha“, vaid „ennekõike tuleb seda teha“. Sõna „eelkõige“ on kellegi poolt ebakohaselt moodustatud ja lendu lastud sõna, millest snobistlikult kinni haarati ja mida nüüd tarvitatakse!

4. „kiirustama“ —; viimasel ajal ei näe muud kui „kiirustama“. Tarvitage ometi ka sõna „ruttama“, mis on üks kirjakeele põhisõnu! Kui loen käsikirjade korrektuuri, parandan iga „kiirustama“ sõnaks „ruttama“. Sõna „kiirustama“ on hakanud maad võtma mõnede lõunaeestlastest kirjanike tõttu, kellele kodumurdes sõna „ruttama“ puudub.

Seepärast ärge kirjutage: „Ma kiirustasin koju; — ta kiirustas minema“, vaid: „Ma ruttasin koju; — ta ruttas minema“.

Johannes Avik

Sügispilved Tallinna kohal

Stella Kiivet

Prantsuse Lütseum

K. O/ü. „Looduse“ võistlusromaan 1938

LEIDA TIGANE: *Seitse pastlapaari*

LEIDA Tigase romaan „Seitse pastlapaari“ tunnustati hiljuti asetleidnud „Looduse“ romaanivõistlusel teise auhinna vääriliseks.

Autor on võtnud romaani motoks vanasõna: „Enne kui kaks inimest paari saavad, tallab vanakurat seitse paari pastlaid läbi!“ Sellest on tulnud ka arvatavasti pealkiri: „Seitse pastlapaari“.

Romaan kujutab maaelu. Faabula algab nii: Noor tütarlaps, keskkooli õpilane Tiiu, kes on pärit vaestest oludest, viiakse suveks maale karja. Talus, kus Tiiu teenib, on majapidamise juhtijaiks õde-venda, Alviine ja Peeter; ametlikult aga seisab talu veel nende isa, vanaperemehe Jaani nimel. Alviine on kibestunud, juba aastais naine, kel pole „vedanud“ meheleminemisega. Tiiu ei saa tema juures just kiiduväärt elu maitsta, sest „linna-preili“ kombed ja oskused võetakse kõik terava luubi alla.

Talus teenib veel seakarjus Paul, kes on suur meister koerustükkide peale, ja tüdruk Taali; viimase vastu „tunneb sügavamaid tundeid“ talu noorim perepoeg Leo.

Vähe on selliseid raamatuid, kus oleks maaelu kirjeldatud nii ladusalt ja elavalt, kui seda on võistlusromaanis „Seitse pastlapaari.“ Maaelu on tihti raamatute kaudu paistnud pisut süngena; siin avaldub see hoopis isesugusena — sümpaatsena ja huvitavana, kuigi seda kirjeldatakse reaalseis oludes kõigi tema pahede ja hüvedega. See on tingitud osalt humoristlikust suhtumisest kõigisse sündmustesse, olgu need kas-või traagilised.

Tihti on peatükid episoodilist laadi, neid võib vaadelda kui üksikuid jutustusi. Nii

võib katkestada lugemise selles või teises kohas, ilma et tarvitseks tunda hirmsat tagasihutavat tungi, lugeda kas või öö läbi ja tagantjärele veel koolis tunni ajalgi. Kuid siiski on vaikne igatsus varsti jälle leida võimalus lugemise jätkamiseks.

Huvitav on märkida, et teoses puudub peategelane. Raamatut alates näib, nagu oleks selleks Tiiu. Kuid pärastpoole jääb ta kõrvaltvaataja ossa ja esirinda rühib Alviine oma saatjaskonnaga.

Raamatu väärtust tõstab ka asjaolu, et autor pole ühtki tegelasist idealiseerinud. Igatüüpi on oma head ja halvad küljed.

Üldiselt on üksikud tüübid hästi õnnestunud. Ainult noore peremehe Peetri kuju on pisut ebamäärane. Ka räägib muidu rumal tüdruk Taali mõnes kohas liiga tarka juttu.

Eriti osav on autor olnud loomade kirjeldamisel. Näib, et ta on loomi õige tähelepanelikult jälginud. Iseäranis huvitavalt on kirjeldatud lehmade jõuproov karjamaal, kana pesalkäimine jaanipäeva hommikul jm.

Palju on ka tabavaid võrdlusi, mis on enamjaolt humoristlikud, näit.: „hädakiratsev põrsakari nagu orkester kannul!“ Juba romaan ise algab huvitava personifikatsiooniga: „...päike vaatab veel korraks silmanurgaga üle öla ja poeb ruttu võsaga ülekasvanud künka taha.“

Üldiselt on romaan „Seitse pastlapaari“ nii väärtuslik kui ka huvitav teos ning jätab kõigiti meeldiva ja teistele soovitada lubava mulje.

Stella Kiivet

KOOLI ELU

Saaremaa gümnn.

SAAREMAA gümnaasiumi, progümnaasiumi ja reaalkooli õpilaskond organiseerub eelolevaks aastaks kaheksasse õpilasingi.

Vanemaid õpilasinge üldse on Kunstiring, mille liikmeskond on olnud võrdlemisi laialdane ja suure amplituudiga. Ringi juhatajaks on V. Lulla (I gümnn. kl.), vanemaks õp. prl. A. Klauren.

Laialdase tegevuskava ja intensiivse tööga on tuntud ka Muusikaring. Muusikaringlased tegutsevad nädala neljal esimesel päeval, töötades salongorkestris õp. hr. J. Aaviku juhatusel ja 18—20-liikmelises puhkpilliorkestris hr. V. Kaljo juhatusel. Kaks korda nädalas toimuvad viiulitunnid algajale ja edasijõudnuile hr. V. Vrznesnjevsky juhatusel. Muusikaringi juhatajaks on H. Kann (II gümnn. kl.), vanemaks õp. hr. J. Aavik.

Kunstillisi eesmärke taotleb ka Kirjandusring. Kavatakse korraldada kirjanike austamis- ja mälestusõhtuid, referaat- ja arutusõhtuid ringi tööalasse puutuvais küsimis, anda välja traditsioonilist Kirjandusringi ajakirja „Kume Rivi XIX“, mis sisaldab õpilaste omaloomingulisi töid ja teaduslikku laadi kirjutusi. Uudne üritus on Kuressaare avalike keelevigade kontrollimine ja kogumine, millega püütakse parandada linna avalikku keelelist külge. Sel alal on oodata veel mõndagi üllatavat. Kui huvi jätkub, korraldatakse ka õpilaste-vaheline kirjandite võistlus. Ringi juhataja on O. Jõgi (I gümnn. kl.), vanem op. mag. phil. B. Sõõt.

Loodusteaduse-ringi tööst võtavad praegu osa prog. V kl. ja gümnaasiumi klassid; liikmeid töötab koguneda kolmekümne piirides. Kavatakse töötama hakata füüsika alal nooremas ja vanemas grupis, bioloogias, keemias, fotograafias, lennuasjanduses ja gaasikaitstes, kusjuures viimane ala on mõeldud tütarlastele. Ringi juhatajaks on V. Rützel (II gümnn. kl.), hooldajaks hr. dir. E. Pukk, sektsioonide juhatajaiks õp. hr. E. Järvalt ja prl. A. Vilu.

Kehakasvatustlike eesmärke taotleb Spordiring, mille liikmeskond on, kõigi kolme kooli klasside osavõttu arvestades, rekordiline — 80 õpilast.

Ringi juhatab J. Grünthal (I gümnn. kl.), vanemaks on õp. hr. A. Elmik, tütarlaste harjutustunde juhatab õp. pr. L. Varest.

Ajuspordi alal tegutseb Malering korraldab mängu-õhtuid igal teisipäeval, hiljem klassidevahelise turniiri meeskonnamängus ja üldturniiri keskkoolide meistri nimele. Võib-olla korraldatakse isegi simultaan, mille andja kavatakse kutsuda välispoolt. Ringi juhataja on F. Evert (I gümnn. kl.) ja vanem õp. hr. A. Sepp.

Kolmas sportliku iseloomuga ring on Lascurring, mille liikmeskond koosneb meesõpilasist V prog. kl. alates ja on veidi üle kolmekümne.

Kavatakse korraldada ka laskevõistlus gümnaasiumi ja Tööstuskeskkooli meeskonna vahel. Ringi juhatab A. Mikk (II gümnn. kl.), vanemaks on õp. kapt. M. Mikk.

Ühistegelisel alal töötab Õpilaskooperatiiv, kus õpilased saavad tutvuda äri- ja viimasega koos tegeliku elu nõuetegega. Tänavu-aastane tegevus on olnud väga edukas: läbimüük kr. 180.— ulatub läinud-aastase üldlääbimüügi tasemeni. Seda on saavutatud peamiselt esmakordse õpperaamatute tellimisega, kus kooperatiivi liikmed saavad 8% hinnalandust. Kooperatiivi juhataja on P. Rauk (II gümnn. kl.), ärijuht V. Rützel (II gümnn. kl.), raamatupidaja O. Jõgi (I gümnn. kl.) ja vanem õp. hr. J. Keskküla.

Arvestades uute ringide juureloomist, omavahelise rühmitumise ja organiseerumise vajadus näib kasvavat aastast aastasse. Ringide tegevuskavad on kaunis laialdased ning võimalised rahuldama õpilaste isetegevuslike tarbeid. Eelolevaks aastaks on sel nii iseloomustaval õpilasharrastuste alal parimaid võimalusi.

Nõmme gümnn.

Kuna möödunud aastal seni iseseisvana töötanud ringid liideti üheks õpilasingiks, siis käesoleval õppeaastal tegutseb Nõmme gümnaasiumis, progümnaasiumis ja erarealkoolis Õpilasing kahe osakonnaga. Õpilasingi hooldajaks on hr. dir. Teaste. Õpilasingi esimeheks ja ühtlasi kogu õpilaskonna vanemaks valiti Hans Jänes. Teised juhatusliikmed on Marie Lõhmus, Herk Visnapuu, Helga Lesk ja Harry Parm. Õpilasingi lähemaks kavatsuseks on peo korraldamine, mis toimub 13. novembril.

Õpilasingi kirjandusosakonna juhatusse kuuluvad Heigo Miidla, Erika Jasper ja Leo Mandre. Hooldajad on pr. C. Parts ja hr. V. Remmel. Kirjandusring kavatses peale referaatkoosolekute ja vaidlusõhtute korraldada deklameerimis- ja kõnevõistlusi. Juba peetud kirjandusosakonna koosolekuist kujunesid huvitavamaiks õpilaste referaadid reisimuljete üle Tšehhoslovakkias ja Leedus.

Spordiosakonna juhatusse kuuluvad Felix Hunt, Leida Hiiepuu ja Rudolf Reima. Spordiosakonna hooldaja on võimlemise õpetaja hr. Lannus.

Spordiosakonna korraldusel on toimunud kooli omavahelised kergejõustiku katsevõistlused.

Peale selle on spordiosakond olnud tihe kontaktis TKSÜ-ga. TKSÜ võistlustel on saadud esikohti mitmel alal. TKSÜ kergejõustiku-esivõistlusel tulid meistriks poeglaste A klassis Koit Laidre (kaugus, kuul) ja Felix Hunt (teivashüpe); C klassis Jüri Rebane (400 m) ja Tahumäe (pesapallivise). Tütarlaste B klassi meistriteks tulid Leida Hiiepuu (kaugushüpe, 60 m.) ja Vilma Annus (kuul).

Üldiselt on Õpilasingi tegevus olnud väga intensiivne.

Tall. Tehnikum

Peagu igas trammis ja omnibuses, mis liiguvad linna ja Kopli vahel, võib näha tehnoreid, kuna töö tehnikumis kestab sel aastal päev läbi (kella 7 45—20 25), sest kooli kasutada on vaid 7 klassi. Tehnikumile pidi ehitatama Pärnu mnt. ja Liivalaja tn. nurgale oma hoone, mis pidi valmima käesoleval aastal, kuid praegu on vanad varemekki veel koristamata ja arvatavasti peab see paljurännanud kool veelgi endale uue asukoha otsima, enne kui jõuab lõplikult koju.

Vaatamata ruumide puudumisele töötavad ringid edukalt. Ringidest Lennuring teutses suvi läbi, kusjuures kavas olid treeninglennud ja uute lendurite väljaõpe. Lende teostati igal pühapäeval Nehatu lennuväljal (lähemalt „Tuleviku Radade“ sept.-okt. nr.-is). Ajutiselt juhvivad Lennuringi tegevust Ilmar Laast (masinaehituse osakonna IV kl.), Arnold Raid (elektrotehnika osakonna IV kl.) ja Viktor Kohv (III mas.). Et senine ringi hooldaja hr. Tae on lahkunud koolist, siis ajutiselt täidab tema aset ins. H. Ruubel.

Maleringi tegevust pidurdab suurel määral ruumide puudus, kuid sellele vaatamata asuti esivõistluste läbiviimisele. Kuna võistlused pole veel lõppenud, siis pole ka teada tänavune tehnikumi esimaletaja, kuid näib, et selle koha pärivad Erich Rammo (senine Tartu koolinõorsoo meister) ja Adolf Rajavee (senine Valga linna ja koolinõorsoo meister), järgnevad Harry Liiberg Ülo Elango jt. Mõõdunud aastal teiste koolidega peetud võistlused võideti kõik ja arvatavasti võiks mängida tänavugi hea eduga Tallinna koolinõorsoo koonduse vastu. Asja peetud Maleringi peakoosolekul valiti juhatusse Harry Liiberg, Ülo Elango ja Adolf Rajavee.

Spordiringi juhvivad 1938/39. õppeaastal V. Keerend (esimees), J. Kalju, E. Kingissepp, H. Kuusing ja H. Kihar. Kooli parimateks sportlasteks tuleb lugeda kuldujujat Harry Liibergi ja noorte tennismeistrit Ottomar Alast. Edukalt on esinenud TKSÜ-s ka jalgpalli-meeskond, kes tuli omas klassis võitjaks. Mõõdunud aasta eeskujul viiakse ka tänavu läbi võistlused üksikute osakondade ja klasside vahel.

Laskuring on igal aastal töötanud edukalt ja seda võib ütelda ka tänavuse hooaja alguse kohta. Ringi esimeheks on Feliks Mihkelson. Juhatusse kuuluvad Aksel Siil, Ants Saar, (mõlemad V mas.), Mauno Meres (V mas.) ja Kuno Viitra (ehitustehnika IV kl.). Tänavu on peetud neli treeninglaskmist ja võistlus majanduserikooli ja poeglase II gümn. vahel.

Peale ringide töötab veel Kaitseliidu Kopli malevkonna juures „Tehnikumi rühm“, kus poisid õpivad sõjateadust. Samuti kannab „Tehnikumi“ nime Noorte Kotkaste Tallinna Maleva juures töötav üksus.

Üldiselt peab mainima, et koolis on mitmesuguste huvialadega poisse, kes on koondunud välispool ringe ja uurivad vastavalt erialale omaseid küsimusi.

Tall. IV gümn.

Tall. IV gümn. ja VII reaalkoolis töötavad sel aastal 5 klassi (kaks gümn. ja kolm reaalk. klassi). Õpetajaskond on jäänud endiseks.

Ringidest on praegu tegevad: Kultuuriring, Spordiring ja ENPR ring.

Kultuuriringi vanemaks on õpet. pr. A. Kriisa.

Juhatusse kuuluvad: esinaine — Angeelika Vares (gümn. II kl.), abi — Karin Aviste (gümn. I kl.); sekretär — Juta Hinnom (reaalk. III kl.); laekur — Ester Tartu (reaalk. II kl.).

Kultuuriring annab välja ajakirja „Videvik“. See ilmub aastas neli korda ja on õpilaste isetegevuse vili. Toimetusse kuuluvad: H. Põldsaar, A. Vares, K. Aviste, H. Hammerman, J. Hinnom, T. Kopli ja R. Raudsep.

Spordiringi hooldajaks on õpet. prl. H. Niilberg. Juhatusse kuuluvad: esinaine — Karin Aviste (gümn. I kl.), abi — Ellen Aruvee (reaalk. III kl.), sekretär — Leida Jürgens (reaalk. II kl.), laekur — Agneelika Vares (gümn. II kl.), abi — Asta Gross (reaalk. I kl.).

ENPR ringi vanemaks on õpet. prl. D. Reinvaldt. Juhatusse kuuluvad: esinaine — Zaide Karner (gümn. I kl.), abi — Hulda Johanson (reaalk. I kl.), sekretär Aino Laiand (reaalk. III kl.), laekur — Helgi Pelovas (reaalk. I kl.). Revisjionikomisjoni kuuluvad: A. Gross ja M. Öts.

7. okt. korraldati kogu kooliga ekskursioon Kloostrimetsa, millise jalutuskäigu lähemaks selgitamiseks olgu järgmine „illustreeriv“ lugu:

Ühel „õndsas“ päeval teatati koolis meie suureks rõõmuks, et järgmisel päeval saab seenele minna.

See teade võeti õpilaste poolt vastu suurte kiiduavaldustega, sest õppetööst vabanemine meeldis kõigile ja järgmisel hommikul seisid kõik meie kooli tütarlapsed suurte korvidega varustatult „bussi-jaamas“, kust bussidega Piritale sõitsime.

Jõudnud Piritale, jagunesime rühmadeks ja „venisime“ Kloostrimetsa poole, kus algas seente vallutamine — seenelagedas metsas. Juhtus keegi seene leidma, jooksid kõik kokku ja algas arutamine, kas seen on söödav või mitte. Kuid suure korjamise ja vaeva peale võis iga seen teist korvi põhjas nimepidi hüüda. Eriti paistsid korvipõhjas silma lambaseened ehk „tatikad“, sest neid oli kõige rohkem.

Olnud juba umbes kolm tundi metsas seeni otsinud, hakkas meie suureks õnneks vihma sadama ja igähe suurimaks sooviks oli võimalikult ruttu koju jõuda, sest oldi juba tülinud sellest lagedas metsas tunde kestnud seenejahist. Ja nii valgus suur õpilaspere laiali, igäks oma kodu suunas.

12. okt. said reaalkooli abiturientid (II lend) kätte lõpumärgid (rohelistel taustal helgib kuldne päike!).

E. Lenderi gümn.

E. Lenderi gümnaasiumis tegutsevad käesoleval aastal kolm ringi: Kirjandus-, Muusika- ja Spordiring.

Kirjandusringil on liikmeid saja ümber. Juhatusse kuuluvad: Maimu Simmul (esineaine), Asta Liik (abiesinaine), Hilja Viies (kirjatoimetaja), Mai Kuik (laekur) ja Vilma Loo (ametita liige). Ringi tegevuskavas on referaate, loenguid, vaidlus- ja ettekanneteõhtuid. Eelmiste aastate eeskujul toimub osa kirjandusõhtuid ühise üritusena koos Tall. II gümn. kirjandusringiga.

Kirjandusringi toetusel antakse välja ajakirja „Sütik“.

Muusikaring senini erilist aktiivsust pole avaldanud. Siiski on oodata huvitavaid muusikaõhtuid. Ringi ajutisse juhatusse kuuluvad: Arville Uus (esineaise kohustetäitja), Vaike Orav (kirjatoimetaja) ja Hella Avarand (laekur).

Spordiring on muidugi populaarseim. Ringi juhatusse kuuluvad: Asta Liik (esineaine), Niina Lipp (abiesinaine), Gerda Lukk (kirjatoimetaja), Ilme Kree (laekur) ja Eva Rütman (ametita liige).

Võetakse osa TKSÜ poolt korraldatavatest käsipallivõistlustest, tennisvõistlustest ja uisutamisevõistlustest; korraldatakse klassidevahelisi võistlusi ja peetakse referaatõhtuid.

Riiklik kolledž

Et koolielu ei piirdu ainult õppimisega, see on ammutuntud lõik. Tähtis koht koolis on ka õpilaste isetegevusel.

Meie koolis tegutsevad kaks sellist isetegevusorganit ehk ringi: Kultuuriring ja Spordiring. Kultuuriring asutati möödunud aastal ja jätkab oma tegevust ka tänäva. Tänavune peakoosolek kujunes väga elavaks ja osavõtjaterohkeks. Ringi juhib esimehena õpilane O. Hapsal ja juhatusliikmeina õpilased H. Saidlo, D. Trimm, K. Bredoo, E. Kana, E. Kask ja M. Muulmann. Kultuuriringi juhatajaks on eesti keele õpetaja hr. A. Meie Saar.

Tänavu korraldas juba mainitud ring referaatõhtu ning praegu jätkub hoogus kaastöö kogumine kooli ajakirjale. Juba lähemal päevil võib oodata ajakirja „RIK“ ilmumist.

Ühe kultuuriringi haruna töötab koolis ka Malering.

Koolis tegutsevat spordiringi juhib esimehena õpilane E. Tümpas. Juhatusse kuuluvad veel järgmised õpilased: B. Rostfeld, E. Tabur, R. Aru ja R. Kõrgemägi. Kooli sportlaskond võttis osa ka TKSÜ kergejõustiku-võistlustest, samuti on raskejõustikus saavutatud mainimisväärsed tulemused.

TOIMETUS: Tegevtoimetaja: Robert Rebas. Vastutav toimetaja: Oskar Parlo.

Toimetuse nõukogu: Aleksis Kuusik, Johannes Aavik, Harald Jännes, Helene Tamverk, Elmar Etverk. Ajakirja toimkonnad: igas gümnaasiumi kolm (keskkoolis kaks) õpilasesindajat + õpetaja: (komplekteerimisel).

VÄLJAANDJA: Eesti Keskkooliõpetajate Kogu. Ajakiri ilmub 9 korda aastas. Üksiknumbri hind 25 senti. **Toimetuse aadress:** „Tuleviku Rajad“, Lembitu 19—2, Tallinn (tel. 453-26). **Talituse aadress:** „Tuleviku Rajad“, Tatari 21-a, Tallinn (tel. 444-81).

Trükikoda „Estotrük“ Tallinn, S. Karja 8. 1938.

„NOOR TARM“

Oktoobrikuu numbris ülestõstetud ajakirja nime küsimus on leidnud õpilaste poolt vastuvõttu ja arutlemist.

Toimetusele on tulnud mõningaid kavandeid, nende hulgas ka sooviavaldusi — jääda senise nime „Tuleviku Rajad“ juure.

Uutest esitustest väärib ainsana tähelepanu nimi — „NOOR TARM“.

Toimetuse pöördub õpilaste poole, et viimased saadaksid põhjendusi: 1) miks ajakirjal tuleks jääda vana nime juure, 2) miks valida uueks nimeks „Noor Tarm“?

Vastuste saatjale jagatakse tasuta viis raamatut sarjast „Eesti rahvuslikud suurmehed“.

Vastused aadresseerida hiljemalt 25. nov. 1938. toim. aadressil: „Tuleviku Rajad“ toimetuse, Lembitu 19 — 2, Tallinn.

KIRJAVASTUSEID

igalt teaduse alalt hakkab avaldama „Tuleviku Rajad“. Õpilastel tarvitseb vaid kirjalikult pöörduda ajakirja toimetuse poole.

JÕULUNUMBER

„Tuleviku Radade“ jõulunumber ilmub 15. detsembril. Kaastöö saatmise viimne tähtpäev sellesse numbrisse on 25. nov. 1938. Jaanuariku number ilmub 20. jaanuaril 1939. Kaastöö saatmise viimne tähtpäev on 31. det. 1938.

Tulnud ajakirjad:

„TTG“ nr. 1, Tartu II gümnaasiumi, prog. ja reaalk. häälekandja. Pea- ja vastutav toimetaja K. Raud, abi A. Raielo. Tegevtoimetaja: L. Pullerits. Toimetuse liikmed: N. Eichenbaum, H. Imelik, T. Kudeviita, L. Laursoo, A. Mägi, H. Parmson. Kunstiline nõuandja: I. Hirsch. Talituse juhataja: V. Käpa.

LINOOLLÕIKED — HTG, H. Treffneri gümn. kunstiringi väljaanne. Esitatud autorid: H. Aso, R. Aso, A. Brett, P. Härmson, H. Kaljurand, H. Kommussaar, H. Kuulmann, H. Lõiv, M. Margens, H. Moks, J. Novek, V. Pihlo, E. Päll, V. Saavo, A. Tasa, U. Teder, E. Tereping, V. Viro, S. Solon ja E. Toome. Kunstilised nõuandjad: prl. Siim ja hra. Ed. Ahas.

„EESTI SPORDILEHT“ nr. 10

„EESTI KIRJANDUS“ nr. 10

„TALUPERENAINENE“ nr. 11

„EESTI NOORUS“ nr. 10

„EESTI NAINENE“ nr. 8

„EESTI KOOL“ nr. 8

„MARET“ nr. 10.

Eesti keele tunnid ja kirjandiõpetus, grammatika, kirjavahemärgid, kirjandites esinevad vead, uued- ja võõrsõnad, kirjandi kava (kompositsioon). Kõiki neid õpime huvitava ja kerge õppemeetodi kaudu. Igal ajal nõuame kodukirjandite ja referaatide valmistamisel. Küsida: „Tul. Rajad“ toim. Lembitu 19-2, telef. 453-26, igal teisipäeval ja reedel kella 5–7-ni.

„Tuleviku Radade“ sept.-okt. number on täielikult läbi müüdud. See näitab õpilaste suurt huvi uuendatud kujul ilmuvate „Tuleviku Radade“ vastu. Toimetus loodab, et senine üksteisest arusaamine ja edu jätkuvad ning et tulevikus iga õpilase koduse töölaua uhkuseks on oma ajakiri „Tuleviku Rajad“.

TRÜKIKODA ESTOTRÜKK

Igasugused trükitööd

MÕÕDUKAD HINNAD

**TALLINN, SUUR KARJA 8
TELEFON 445-25**

Reserveeritud

VÕRRATU
MAITSA TÄIDISEGA
ŠOKOLAAD

GINOVKER

KÕRGEKVALITEETSED

ning **ALATI VÄRSKED** on

KAKAO, ŠOKOLAAD JA KOMPVEKID, mis näi-
tustel hinnatud kõrgeimate auhindadega (Grand Prix)

Spordi- ja võimlemiskingad

ON PARIMAD

Tähelpanuväärivamaks sündmuseks
tänapäeva spordiliikumises kujuneb

„Spordi suurraamatu“

ilmumine, mis on oma suuruselt ulatuslikumaid ja sisult rikkalikemaid ning omapärasemaid teoseid mitte ainult eesti vaid ka maailma spordikirjanduses.

„Spordi suurraamat“ on kõiki kehakultuuri- ja spordialasid haarav kapitaalteos. „Spordi suurraamatu“ toimetamisest ja koostamisest võtab osa enam kui 200 tuntumat isikut spordieriteadlaste, tegevspordlaste ja spordijuhtide hulgast.

„Spordi suurraamat“ ilmub ligemale 3000-leheküljelisena, 30 terviklikus erivihus, mis moodustavad 5 suurt köidet.

„Spordi suurraamat“ ilmub heal paberil, kauni välimusega, rikkalikult illustreeritult.

„Spordi suurraamatu“ esimesed vihud ilmuvad käesoleva aasta lõpul. Teos viiakse lõpule 1940. a. algupoolel.

Kes tahab olla terve ja tugev — sellele on „Spordi suurraamat“ möödapääsmatult vajaline.

Soodustatud hindadega ettetellimine avatud.

„Spordi suurraamat“ maksab ettetellimisel (broš.) kuni 24. det. s. a.: kohemaksetavas rahas: **Kr. 41.—**; järeelmaksuga: **Kr. 2.—** tellimise andmisel ja iga järjekorras väljaantava 25 vihu eest à **Kr. 1.80** vihu ilmumisel, kusjuures 5 viimast vihku saab ettetelliija tasuta.

Teose täpsem sisukava saadetakse igale soovijale tasuta.

K. o-ü. „LOODUS“

Tallinn, Kinga 6. Tel. 411-92.
Tartu, Ülikooli 18. Tel. 435.
Posti jooksev arve 20-55.